

СТЕНОГРАМА

слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань інформатизації та зв'язку

на тему: "Запровадження цифровізації у Верховній Раді України"

18 квітня 2018 року

Веде засідання Голова Комітету ДАНЧЕНКО О.І.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, там ще стоять в черзі до наших комітетських слухань. Сьогодні паралельно відбуваються парламентські слухання, тому є проблеми з своєчасним заходом, але всі вже практично на місці, тому я пропоную починати.

В першу чергу я хочу подякувати всім, хто прийшов на наш захід, на наші комітетські слухання з такого дуже важливого питання як "Запровадження цифровізації у Верховній раді України". Ми всі з вами говоримо про цифрову революцію, про цифровізацію, інновації. І, звичайно, що український парламент тут є, дійсно, в доброму сенсі лобіст українського парламенту. Український парламент повинен бути взірцем цифровізації відкритості серед всіх державних органів в Україні. Хто пам'ятає, можливо, приходив в цю залу ще три роки тому назад, там два роки тому назад, то ця зала виглядала, наприклад, зовсім по іншому. Зараз ви бачите робоче місце депутата на Погоджувальній раді, робоче місце депутата або іншої посадової особи при проведенні якихось засідань. Тобто це вже є такий приклад доброго, приклад цифровізації, реальної цифровізації. Я дуже дякую за це секретаріату Верховної Ради.

Андрій Володимирович вибачається. Він хотів особисто бути присутній, але в нього там є термінова зустріч. Але я хочу сказати, що у нас є повна підтримка і це ініціатива Голови українського парламенту Андрія Володимировича Парубія. І він 100-відсотково підтримує всі інновації на

шляху до відкритості парламенту, до його автоматизації і до різних інновацій.

Що таке є цифровізація? Дуже багато ми говоримо про це, цифровізація - це не тільки красиві екрани, які стоять перед нами, це не смартфони, це, в першу чергу, процеси, які автоматизуються у Верховній Раді, чи у Кабінеті Міністрів України, чи в Адміністрації Президента. Тому що ми дуже добре знаємо, що якщо автоматизувати бардак, то в результаті отримується автоматизований бардак. Тому, звичайно, що починати всі питання про інновації цифровізацію потрібно з того, щоб прописати правильно процеси, в бізнесі це називається бізнес-процеси, у державних органах - це просто там процеси, процеси взаємодій, процеси, кому належить і який функціонал, це є дуже важливим. Тому перше завдання, яке я бачу з точки зору побудови такого, дійсно, цифрового парламенту в Україні, це на рівні секретаріату, на рівні регламентного комітету затвердження саме процесів всередині парламенту і процесу взаємодії українського парламенту з Адміністрацією Президента, з Кабінетом Міністрів, з губернаторами. Тому що робити цифровізацію в одному окремому домі, дачі, хазяйстві - це з цього нічого путнього не вийде.

3 липня 2015 року Головою Верховної Ради України та Президентом Європейського парламенту був підписаний Меморандум про взаєморозуміння між Верховною Радою України та Європейським парламентом про спільні рамки парламентської підтримки та підвищення інституційної спроможності. Одним із пріоритетів цього меморандуму було визначено підвищення прозорості, передбачуваності, ефективності та відкритості діяльності Верховної Ради.

Хочу також нагадати, що у лютому 2016 року Місія Європейського парламенту з оцінки потреб під головуванням Пета Кокса, президента Європейського парламенту, на той, 2002-2004 років розробила і презентувала доповідь про внутрішні реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України. Верховна Рада

відреагувала на це постановою від 17 березня 2016 року №1035-VIII "Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України".

Передбачено пріоритетні заходи з проведення внутрішньої реформи. Також у Верховній Раді є розпорядження Голови Верховної Ради від 24 листопада 2016 року №480 "Про робочу групу з підготовки сприяння реалізації плану заходів внутрішньої реформи".

Згідно з рекомендаціями Місії Європейського парламенту основними пріоритетами на шляху до прозорості, до ефективності українського парламенту є реалізація такої місії інформаційно-комунікаційних технологій.

Перше – це забезпечення прозорості роботи Верховної Ради України, надання народним депутатам України та громадськості ефективного і своєчасного доступу до всіх документів, пов'язаних з роботою Верховної Ради України. Можливості вільного повторного використання парламентських документів.

Друге. Посилення представницьких та комунікаційних аспектів діяльності Верховної Ради України з активним залученням громадян до законотворчого процесу за допомогою стратегічного підходу до інноваційних технологій.

Третє. Повне переведення законодавчого процесу в цифровий формат та отримання від суб'єктів права законодавчої ініціативи законопроектів в електронній формі. А також подання в електронній версії ухваленого закону на підпис Президенту України, забезпечення формального контролю якості поданих до Верховної Ради України законопроектів та контролю проходження законопроектів на всіх етапах.

Четверте – це автоматизація всіх етапів діяльності Верховної Ради України, що забезпечать координацію роботи між Верховною Радою України і Кабінетом Міністрів та Президентом України, прискорить прийняття рішень і дасть змогу працювати не лише з паперовими версіями документів.

Тому запровадження цифровізації – це просто нагальна необхідність, яку потрібно було зробити ще на вчора, але, на жаль, ми маємо таку... знаєте, я коли прийшов до українського парламенту 3,5 роки назад, я думав як у футболі там однією лівою ногою тут зараз прийду все цифровізую. Тобто технічно, технологічно ми всі знаємо як це робити, але є машина, є регламентний комітет. Я пам'ятаю, як саме цей парламент запроваджував он-лайн трансляції засідань комітетів і, коли для всіх було сюрпризом, що для того, щоб провести он-лайн трансляцію засідання комітету потрібно, щоб комітет за це проголосував. Якщо комітет не проголосує, то згідно Регламенту, ніякої прямої он-лайн трансляції робити не можна, і в багатьох комітетах так і голосують, до речі, за пряму он-лайн-трансляцію. А щоб це змінити, потрібно вносити зміни в Регламент Верховної Ради, а це практично як зміни до Конституції, тому є такі у нас нюанси. Але завдяки спільній роботі нашого Комітету з питань інформатизації та зв'язку, Апарату, секретаріату Верховної Ради, за підтримки спікера Парубія, за підтримки, в минулому, спікера Володимира Борисовича Гройсмана, з яким ми починали все це, ми потихеньку рухаємося до відкритості, до реальної цифровізації.

Які завдання, наприклад, я бачу як просто користувач, як народний депутат? Бо це важливо для того, щоб ми сьогодні не обговорювали щось міфічне, а вийшли сьогодні з реальними пропозиціями, щоб ми доручили секретаріату Верховної Ради план дій, який він повинен виконати, тому це для мене є дуже важливим. Я є користувачем. В першу чергу, це мене, звичайно, цікавить електронний документообіг, бо за 22 роки в бізнесі у мене не було стільки бумаг, скільки на робочому місці депутата в залі або в моєму кабінеті. І сьогодні, от, я на зустрічі з Петром Олеговичем і Андрієм Володимировичем говорив про те, що Верховна Рада ввела ще одну новацію, я надіюся, що тепер документи до комітету проходять ще й приймальну звернень громадян, після того тільки ідуть на секретаріат, тобто там вже п'ять шильдіків таких, знаєте. І ми вже проблему давно вирішили, а

документ офіційно до мене зайшов через п'ять днів, і відповідати я на нього можу тільки через п'ять днів. Тому, документообіг - це раз.

Це електронне місце в комітетах, це є дуже важливим. Я розумію, що коштів недостатньо, але над цим потрібно працювати. Є ідеї, ми обговорювали це з секретаріатом, з Олексієм Сидоренко, це потрібно запроваджувати, звичайно.

Друга проблема. Я вважаю, що не тільки тому що в Верховній Раді немає коштів на відрядження, а нам надважливо мати дуже щільні і швидкі стосунки з Європарламентом, з Єврокомісією, з НАТО, з іншими іноземними організаціями - нашими партнерами, це запровадження системи відеоконференцзв'язку, непотрібно нікуди їздити. Тому я хотів би, щоб 2-3 комітети або 2-3 приміщення були обладнані системою відеоконференцзв'язку, де можна було б проводити влюбий час, коли та ж Єврокомісія, єврокомісари, чи Європарламент, готові проводити відеоконференцзв'язок, обговорювати питання, щоб не було такого як там закон про кібербезпеку, електронні комунікації, регулювання роздрібних ринків, там радіочастотні... Я говорю про ті закони, які мої. Надсилаються листи до Європарламенту, два місяці там іде якраз експертиза, через 5 місяців щось приходить, відповідає воно директивам, чи не відповідає. Це можна в он-лайн режимі зробити за 5-10 хвилин і отримати інформацію. Теж саме стосується якихось нарад. Наприклад, наші міністри з Кабінету Міністрів дуже не люблять, вони забули, що у нас парламентсько-президентська республіка, міністри на засідання комітетів практично не ходять. Ну, добре, якщо вони вже такі зайняті, то пройти 100 метрів наші панове міністри, ну, давайте відеоконференцзв'язок зробимо, там їхній кабінет, хай їм буде вже соромно там.

Тому система відеоконференцзв'язку. Звичайно, найкращіше питання парламенту - це персональне голосування. І я абсолютно погоджуюсь, що ідея з голосуванням там пальцем з твоєю біометрією це, ну, вибачте, не рішення, це дійсно приниження парламентаря, приниження... В Європі

тільки в Італії існує такий метод персонального голосування, він вирішується по-іншому. Це особиста електронна картка, по якій ти можеш зайти в парламент, тобто ти не можеш взяти іншу електронну картку і її вже вставити, тому що людина тоді не зайде в парламент. Тобто це більш інноваційне рішення, воно не вирішує на 100 відсотків проблему персонального голосування, але завдає там дуже багато перешкод до не персонального голосування. І Андрій Володимирович Парубій видав розпорядження по запровадженню такої системи для персонального голосування – це є важливим.

Робоче місце депутата – це жах, це повний жах, я хочу сказати. По-перше, мене дуже часто питають чого ви там в залі стоїте? Тому що сидіти там неможливо. Можливо комуністичним партократам там і добре було сидіти, але там сидіти неможливо в цих... але ладно, то вже якось розберемося. Але робоче місце депутата воно не відповідає взагалі ніякій критиці, тобто це щось там... там нічого не Оце, я вважаю, оце робоче місце, да, де можна працювати з документами, де ти все бачиш. Тому питання створення робочого місця депутата – це є надважливим.

Доступ громадськості в он-лайн до змін в законопроектах, до їх обговорення – це також є важливим.

П'ятий пункт, який для мене також болить – це взаємодія з Адміністрацією Президента, особливо з Кабінетом Міністрів України. Немає електронного документообігу тому що там, не співпрацює, там, щось не співпрацює... І ми вимушені з Кабінетом Міністрів, знаходячись в 50-ти метрах один навпроти одного, кіпами бумажки туди-сюди, і тільки бумага, і це дуже погано. Тому я дуже вдячний, що сьогодні присутній на наших комітетських слуханнях Олександр Риженко – це голова Агенції з питань електронного урядування. Це вони якраз зараз дуже плідно працюють над такою системою як поєднання реєстрів і об'єднання всіх державних органів все ж таки в єдину систему електронного урядування.

У нас також присутній Держспецзв'язок, який нам точно не заважає, хочу сказати, а допомагає з своїми правильними вимогами до захисту інформації – це сто відсотків. Я також вдячний, що Держспецзв'язок зараз до парламенту, до нашого комітету відноситься не з точки зору бюрократії, а з точки зору реалій.

Леонід Олександрович Євдоченко викликали його на важливу зустріч, але Держспецзв'язок у нас присутній. Я дуже дякую. Тобто це цілі та задачі основні, які ми бачимо для розбудови цифрового парламенту.

Я хочу надати слово Першому заступнику керівника Апарату - керуючому справами Петру Боднару.

Вам слово.

БОДНАР П.О. Дякую.

Шановні колеги та учасники комітетських слухань, від імені Апарату Верховної Ради України я висловлюю щире повагу і вдячність на адресу всіх, хто виявив небайдуже ставлення до питання технологічного статусу та інноваційного майбутнього єдиного органу законодавчої влади в Україні.

Реалізація конституційних повноважень Верховної Ради та виконання міжнародних зобов'язань, взятих на себе Україною, вимагають докорінної зміни як регламентних так і програмно-технологічних процедур, пов'язаних із основними видами діяльності народних депутатів України в комітетах, фракціях, під час засідань Погоджувальної ради та пленарних засідань, а також щодо роботи у виборчих округах. Здійснення правового, наукового, організаційного, документального, інформаційного, експертного, аналітичного, фінансового і матеріально-технічного забезпечення діяльності Верховної Ради України, її органів і народних депутатів України покладено саме на Апарат Верховної Ради України. Ефективна робота національного парламенту прямо залежить від рівня програмно-технологічного забезпечення всіх ланок і стадій законотворчого процесу, зокрема, суб'єктів права законодавчої ініціативи. Вибір необхідних сучасних засобів

інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення створення систем підтримки законотворення є наповненням реальної прозорості та відкритості діяльності парламенту. А найголовніше, це якість розроблених законопроектів та в подальшому прийнятих законів, які спрямовані на підвищення стандартів життя громадян України.

Згідно з рекомендаціями Міжпарламентського союзу робота сучасних національних парламентів має базуватися на застосування інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення ефективної роботи парламенту, прозорості, відкритості та підзвітності членів парламенту перед виборцями. Налагодження діалогу між парламентом і громадянами, забезпечення повного доступу громадян до інформації про роботу парламенту, участі парламентарів у глобальному інформаційному суспільстві.

Верховною Радою України неухильно дотримуючись взятих міжнародних... перепрошую, взятих на себе міжнародних зобов'язань, зокрема з Європейським Союзом, втілюючи рекомендації дорожньої карти Місії Європарламенту, підготовленої під головуванням Пета Кокса, взяла на себе зобов'язання стати лідером технологічних інновацій. Здійснювати належне законодавче забезпечення реалізації положень стратегії сталого розвитку "Україна-2020".

Формування повноцінного, інформаційного суспільства в Україні, законодавчого забезпечення кібербезпеки та захисту інформаційного простору в умовах гібридної війни. Перепрошую.

Впродовж 2014-2017 років нами забезпечено максимальну прозорість, відкритість і підзвітність парламенту перед громадянами України. Вільний і не обмежений доступ громадян до інформації в тому числі у форматах відкрити даних про діяльність Верховної Ради України.

Ряд ключових рекомендацій дорожньої карти Місії Європарламенту вже успішно виконані завдяки ефективному застосуванню сучасних засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Розробка та запровадження уніфікованого програмного рішення взаємодії між всіма суб'єктами законодавчої ініціативи, інтегрованої, автоматизованої системи "Електронний законопроект" є стратегічним пріоритетом спільної роботи і взаємодії між народними депутатами України, Президентом України та Кабінетом Міністрів України, про що говорив Олександр Іванович.

Спільно ми налагодимо процес планування, створення, реєстрації та контролю за проходженням законопроектів в комітетах на якісно новій технологічній платформі, яка забезпечить обмін цифровими документами підготовленими за єдиними шаблонами, стандартами та вимогами.

Звичайно ж технологічні інновації закономірно потребують внесення змін до Закону України "Про Регламент Верховної Ради України", до порядку роботи з документами в Апараті Верховної Ради України. Спільно з народними депутатами України ми започаткували цей процес і впевнені в його системному розвитку. Адже мета цих змін неспівмірно вища оперативність і мобільність роботи депутатського корпусу із законопроектами під час їх опрацювання, розгляду та ухвалення як законів.

Для більшої прозорості та відкритості комітетських засідань у семи комітетах вже впроваджені технічні засоби для здійснення он-лайн трансляцій засідань. П'ять комітетів активно використовують автоматизовану систему "Електронне засідання комітету".

У наших планах забезпечити цифрову платформу для проведення засідань всіх комітетів в режимі он-лайн з можливістю працювати зі своїми зарубіжними колегами в режимі захищеного відеоконференцзв'язку під час засідання комітету та з публікацією на веб-сайті комітету електронного протоколу засідання комітету Верховної Ради України.

Рішення, яке дозволяє отримати із одного джерела всі дані про дату, час, порядок денний, присутніх членів комітету, які зареєструвалися на засіданні, хід та результати розгляду. Результати голосування з питань

порядку денного, фрагменти стенограми кожного виступаючого, аудіо та відеофайли виступів кожного народного депутата України під час засідання.

Верховна Рада України обрала незворотній курс на трансформацію Апарату Верховної Ради України, як незалежної Парламентської служби, із функціями дослідницької служби парламенту, що має здійснювати повний експертно-аналітичний та інформаційно-документальний супровід законотворчого процесу.

Одним з перших наших кроків на цьому шляху стало налагодження повноцінної роботи європейського інформаційно-дослідницького центру Верховної Ради України для оперативного експертно-аналітичного супроводження народних депутатів України, комітетів і фракцій з питань роботи з базами даних законодавства і законодавчої процедури ЄС. А також із базами знань Європейського парламенту, міжнародних організацій та інформаційної взаємодії з цими організаціями.

Ми вдячні нашим міжнародним партнерам за підтримку наших планів і допомогу в їх реалізації. Верховна Рада України розраховує і надалі на стале надання експертної, технічної і фінансової допомоги Європейського Союзу для забезпечення повного оновлення технології законотворчого процесу, зокрема, створення електронного законопроекту для ефективної законодавчої роботи народних депутатів. Давно існує необхідність впровадження нової системи електронного голосування та підрахунку голосів у залі пленарних засідань Верховної Ради України з електронними робочими місцями народного депутата, електронним робочим місцем, яка має забезпечити персональне голосування і буде розроблена з врахуванням найкращого світового досвіду.

Сьогодні ми працюємо над реалізацією ініціативи Голови Верховної Ради України Парубія Андрія Володимировича, узгодженої з усіма головами депутатських фракцій і груп під час зустрічі у форматі "Діалогу Жана Моне", щодо запровадження єдиної електронної картки народного депутата України. У якості робочого варіанта розглядається можливість використання паспорта

громадянина України у формі ID-картки як ідентифікаційної картки народного депутата України для забезпечення персонального голосування з пульта депутата в залі пленарних засідань, інтеграції із системою контролю доступу на входах до будівель Верховної Ради, до зали пленарних засідань, для доступу до службового кабінету, персонального комп'ютера, до друкуючих терміналів в кулуарах, до різноманітних терміналів по наданню інформаційних та інших послуг народним депутатам України.

Шановні колеги та учасники слухань, використання сучасних інформаційно-комунікаційних цифрових технологій, це не тільки повна відкритість, прозорість і підзвітність парламенту перед виборцями, але і значно вища якість законопроектів, скорочення термінів їх прийняття. Розробка і впровадження сучасних систем управління законотворчим процесом та електронного документообігу у парламенті, це вимога часу. Ми налагодимо ефективну електронну взаємодію Верховної Ради України з усіма органами державної влади, що виступають суб'єктами права законодавчої ініціативи задля якісного створення, розгляду та прийняття законів України.

Я переконаний, що за результатами сьогоднішніх слухань комітет прийме конкретні рекомендації, які суттєво підвищать ефективність роботи парламенту засобами його технологічної модернізації. На шляху досягнення цієї амбітної мети, я щиро радий, що ми працюємо у щільній та ефективній взаємодії з народними депутатами України, центральними органами виконавчої влади, міжнародними партнерами, науковцями, громадськими організаціями та асоціаціями і всіма, хто долучається до процесу запровадження цифровізації у Верховній Раді України.

Дякую вам всім. І дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Петро Олегович. Ми почули конкретні кроки, які планується виконати. Я дуже надіюсь, що все це буде зроблено. І ми будемо змінювати разом наш парламент.

Шановні колеги, я хочу надати слово нашому партнеру, людині, яка підтримує Україну, дійсно підтримує з усіх питань, це такий наш добрий, можна назвати цифровий товариш, цифровий друг.

Я хотів би надати слово пану Джонатану Мерфі. Будь ласка, прошу.

ДЖОНАТАН МЕРФІ. Дуже вам дякую, пане Данченко.

І я хотів би для початку сказати, що для мене справді честь того, що мене запросили сьогодні сюди. І я хотів би сказати, що насправді ви дуже відомий експерт в багатьох країнах, який працює з технологіями в Верховній Раді. І насправді парламенту дуже пощастило, що, власне, ви є головою такого важливого комітету.

Я був активним учасником процесу реформ в Україні з самого початку місії оцінки потреб, я був експертним консультантом і в рамках цієї місії. І як пан Данченко вже зазначив, питання інтеграції інформаційних технологій в реформі Верховної Ради, завжди було пріоритетом для пана Кокса і завжди було пріоритетом для Європарламенту.

Із самого початку місії оцінки потреб пан Петруччі, який є головою розділу інформаційних технологій, наголошував на важливості інформаційних технологій як невід'ємного компоненту процесу реформ.

І Європейський парламент з самого початку дуже сильно був залучений разом із представниками парламенту з Верховної Ради у визначенні інформаційних потреб в контексті технологій. І я вважаю, що також дуже добре, що велика є кількість представників секретаріату, звісно ж включаючи головного секретаря, який, наразі, займає цю посаду, беруть на себе відповідальність за всі основні сфери роботи парламенту, включаючи тих, хто відповідає за законодавчі аспекти роботи з боку секретаріату.

Знову ж таки, наголошуючи на важливості інтеграції ІТ в роботі Верховної Ради. Наш проект ЄС/ПРООН "Рада за Європу" було створено для того аби надавати підтримку під час впровадження рекомендацій.

І як ми вже почули, я хочу це повторити, інформаційні технології, реформа з цим пов'язана та інтеграція є критично важливою для успіху загального процесу парламентських реформ.

Ми дуже щільно співпрацюємо для того, аби використовувати підтримку, яку надає Європарламент шляхом адміністративної підтримки, шляхом допомоги секретаріату та керівництву Верховної Ради. І також знайомить парламент України зі стратегічними аспектами планування. Ми дуже раді, що ми можемо сприяти цьому процесу. І ми знаємо, що Європейський парламент з значним ентузіазмом хоче продовжувати допомагати Верховній Раді стати зразковим органом в контексті також інформаційних технологій. Як ми вже почули, ми бачимо, що є певні зсуви, зокрема, в контексті он-лайн трансляцій того, що відбувається в парламенті. Якщо ж ми говоримо про майбутнє, ми сподіваємося, що ІТ-стратегія буде дуже амбіційною, далекоглядною, але буде мати чіткі пріоритети та план дій для того, аби можна було досягнути виконання цих пріоритетів, беручи до уваги, що ресурси вкрай обмежені і як це, власне, завжди відбувається в контексті будь-яких реформ в Україні, дуже важливо обережно вибирати ці пріоритети. Ці пріоритети звісно ж залежать від Верховної Ради, саме вона має вирішувати під час консультацій з депутатами, парламентськими організаціями, які здійснюють моніторинг, представниками секретаріату. Але також, коли ми говоримо про обміни ідеями з іншими парламентами, можна дізнатися, які в них пріоритети наразі. І зі своєю роботою ми можемо сказати, що залучення міжнародних парламентів, наприклад, зокрема, парламентів з країн Європейського Союзу, можемо сказати, що ключові питання ті ж самі, з якими ви стикаєтеся. Це відкриті дані, ефективна комунікація в роботі парламенту, електронні петиції, які вже згадувались, законодавчий електронний процес та цифровізація законодавчого процесу, на якому вже наголошував пан Данченко. Робота комітету, безпаперовий обіг документів, бізнес процеси та робочі процеси в роботі комітетів.

І, з рештою, я хотів би також наголосити на безпеці роботи ІТ-систем, оскільки вже були випадки, коли провідні парламенти в Європейському Союзі підпадали під хакерські атаки. Це намагалися зробити не дружні країни і я переконаний в тому, що європейські країни та парламенти цих країн будуть дуже раді працювати з Верховною Радою і при цьому не лише навчати вас, як треба щось робити, а також дізнаватися від вас, яким чином парламент може бути відкритим з цифрової точки зору. І яким чином можна бути добре захищеними від вразливості під час нападів ззовні.

Одна з речей, на яких завжди наголошував Європарламент, і пам'ятаю як пан Петруччі говорив це ще у 2015 році, це важливість того, аби були ресурси для підтримки та для забезпечення злагодженої роботи технологій, тобто гарна технологічна стратегія. І насправді зараз я говорю перед людиною, яка навіть краще розуміється, ніж я, необхідний значний бюджет для підтримки, для того аби все це було реалістичним і могло працювати на благо установи в довгостроковій перспективі.

Останнє, але не менш важливе, секретаріат працює над стратегічним планом для того, аби це розвивати під керівництвом пана Боднара, і також є комунікаційна стратегія, яку було прийнято у листопаді 2017 року.

І, знову ж таки, важливо, аби нова ІТ-технологія також відповідала стратегічному плану. Так само як комунікаційному плану, який зараз приймається.

Я сподіваюсь, що ці декілька коментарів були корисними, і ще раз дуже дякую за те, що надали мені можливість сьогодні виступити.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дуже дякую вам пане Джонатане. Дуже дякую вам ще раз за вашу підтримку, за підтримку нашого парламенту, за ваш досвід, рекомендації. І я сподіваюсь, що людина, під керівництвом якої відбуваються ці зміни, пан Боднар разом з парламентом зроблять все, що залежить від них для того, аби створити справжній цифровий парламент.

Дуже дякуємо вам за виступ.

Хочу надати слово, також наступні два виступи - це наші партнери. Партнери не за словом, а за ділом, які дуже близько співпрацюють з українським парламентом, допомагають і не тільки словом і ділом, а ще і фінансово допомагають. Це дуже є важливим. Тому що в рамках обмеженого бюджету, як правильно сказав пан Джонатан Мерфі, для того, щоб цілі були реальні, їх можна було виконувати, для цього потрібно мати бюджет. Фінансування – це є дуже важливо.

Тому я хочу подякувати нашим партнерам. І першому надати слово Віктору Ляху – це Президент Фонду Східної Європи.

Пане Віктор, вам слово.

ЛЯХ В. Дуже дякую, шановні колеги. Хочу привітати всіх від імені Програми USAID "Рада" та Фонду Східної Європи, який виконує програму. Дійсно, дуже дякую за теплі слова. Ми почали нашу роботу в 2013 році. І ви знаєте, плануючи програму, ми, напевно, заклали, що кожен елемент програми має інноваційну та цифрову складову. І під цими складовими ми маємо на увазі не тільки створення нових інформаційних систем, ІТ-платформ, а, напевно, ми розглядаємо трохи інший і ширший виміри процесу діджеталізація або такої цифрової трансформації.

Звичайно, електронні системи для нас – це основний момент, але напевно, головний, але не є основним. Ми розуміємо також, що є людський вимір цих систем. Це означає, що люди, які використовують, наповнюють ці системи, мають мати необхідні знання, вміння, мають мати доступ до цих систем і, напевно, саме головне, буде мотивованим використовувати ці системи.

Я також хотів би зазначити, що для нас дуже важливим є той факт, що ці системи, які працюють, ось, наприклад, сьогодні згадувалося про систему "Електронні петиції", яку, власне, програма "Рада" і започаткувала ще в 2014 році. Має необхідне забезпечення з точки зору нормативного... нормативне забезпечення, законодавче забезпечення і процедурне

забезпечення на рівні Верховної Ради, і тому, власне, цей інструмент є дієвим.

Крім того, хочу сказати, що, започатковуючи нові інструменти, звичайно, ми приділяємо велику увагу тому, щоб говорити про них, говорити про них людям, безпосереднім користувачам, власне, громадянам України, виборцям України про те, що є нові можливості для безпосереднього впливу на процес прийняття рішень, участі в цьому процесі. І такий інструмент, який ми започаткували – це коментування законопроектів – мені здається, на сьогоднішній день є технічно революційним, а можливо, з точки зору використання, ще не є... в нього великий потенціал бути використаним. Уявіть собі, люди зараз можуть коментувати ті законопроекти, які знаходяться на порядку денному Верховної Ради. Я думаю, що це один з революційних кроків безпосередньої участі громадян в процесі прийняття рішень.

Я буквально два слова хотів сказати, що, дійсно, для нас дуже важливим є відкритість і Апарату Верховної Ради, і депутатського корпусу, і керівництва Верховної Ради для впровадження таких новацій. І, представивши вам оці всі виміри цифровізації українського парламенту, ми розуміємо, що це доволі складний процес. Крім того, складний процес з точки зору і інтеграції процесу діджеталізації або цифровізації Верховної Ради в інші процеси, які відбуваються в країні.

Пан Джонатан Мерфі зазначив, що на сьогоднішній день вже проходить доопрацювання ІТ-стратегії парламенту, який має бути пов'язаний з комунікаційною стратегією. Я б ще додав, що, звичайно, це має бути інтегрований документ, який би був пов'язаний і з кадровою стратегією, тому кадри в Верховній Раді мають мати мотивацію, знання, навички, доступ до навчання з приводу використання нових технологій.

Хотів би зазначити також високу роль громадянського суспільства, яке має мати можливості доносити свою думку, і ось такий один із інструментів, який ми запропонували це база даних експертів з громадянського

суспільства, яка наявна є для комітету, ми запустили це як пілотний проект і хотіли б розповсюдити це і далі.

І, відповідно, хотів би сказати, що, напевно, коли ми говоримо про розвиток цифровізації нашого парламенту, я, наприклад, як громадянин України я б ставив чіткі, реальні цілі, щоб я бачив, як результат цієї стратегії? Звичайно я хотів би бачити відкритим український парламент, я б хотів бачити парламент, який реагує на мої звернення, і на мої потреби, на мої запити в інформації на мої пропозиції. А, якщо ми кажемо вже як люди, які безпосередньо задіяні в процесі цифровізації парламенту, я б дуже хотів, щоб ми поставили собі чіткі цілі, наприклад, об'єктивні цілі. Я б хотів, щоб український парламент увійшов в топ-50 відкритих парламентів світу за рейтингом Міжнародного парламентського союзу, наприклад.

Ще раз хочу сказати, завдання амбітні, вони не є ті, що стосуються лише цифровізації і потребують багатовимірного розвитку, і в цій роботі знайдеться, так скажемо, і робота, і завдання для всіх. І для громадянського суспільства, і для засобів масової інформації, і для парламентарів, для Апарату Верховної Ради. Звичайно під керівництвом лідерів Верховної Ради ми маємо впровадити таку роботу.

Всім бажаю бути почутими і в можливості говорити про ці ідеї, про ці інновації, які ми можемо впроваджувати. Тут має, так скажемо, ми маємо використовувати принцип партнерства, тому що інновації неможливі без співпраці один з одним.

Тому, ще раз плідної роботи, плідної співпраці, цікавих ідей.

Дякую дуже.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую пане Віктор. Я ще раз хочу подякувати вам особисто і всьому вашому фонду за ту підтримку, яку ви надаєте не тільки парламенту, я знаю, і Агенції з питань електронного урядування, і ми зараз разом працюємо над декількома законопроектами. Це є дуже важливим, коли люди об'єднуються навколо однієї ідеї і об'єднують не тільки ідеї, а ще і різні

органи влади. Що стосовно увійти там в ТОП-50 найкращих цифрових парламентів світу - це дуже добре, але я б ставив більш амбіційну таку собі ціль, щоб наш український парламент входив в рейтинг як парламент п'ятох найбагатших і найкращих країн для життя. Це все б було б дуже класно. Але ми знаємо, що цифрова економіка - це зараз той локомотив, який тягне всі економіки розвинутих країн. І, звичайно, нам потрібно починати з малого, тобто з того, що ми зараз робимо. Я вам дякую за ваш виступ. Дякую за нашу співпрацю з вами.

Хочу дати слово Ігорю Когуту, Директор програми USAID "Рада". Ця програма також багато надає допомоги різної і робить конкретні справи разом з секретаріатом парламенту, з комітетами. Вам слово.

КОГУТ І. Дякую, пане голову.

Ну, властиво я маю доповнити те, що сказав президент фонду, оскільки ми втілюємо програму, котру адмініструє Фонд Східна Європа. Властиво, я хотів би наголосити на тому, що абсолютно можна поділяти вашу інтенцію, ваше бажання бути членом парламенту однієї з найбагатших країн світу, але наразі ми живем в ситуації, коли інші уряди, інші країни нам допомагають, в тому числі уряд Сполучених Штатів Америки, силами і нашої програми. Ми намагаємося властиво в цій сфері, ну, допомогти, посприяти парламенту зробити все можливе, а часом і неможливе, для того, щоби ми досягли завдання більш відкритості, більш ефективного виконання функцій парламенту, забезпечити не тільки відкритість парламенту, а зворотній зв'язок, тому що це представницький інститут. Забезпечити значно більшу якість і кращі стандарти законодавчого процесу.

І тут властиво те, про що ідеться і в документах і про що вже говорили і Петро Олегович, і всі виступаючі. Це дуже важливо, що електронні, сучасні, новітні інструменти електронного парламенту забезпечували цей єдиний стандарт, котрий стосується не тільки парламенту, але і інших суб'єктів законодавчої ініціативи: Президента і уряду.

Властиво тому тут ми працюємо не тільки в системі підтримки систем електронного парламенту, але і разом спільно з апаратом, з народними депутатами України, підносимо на порядок денний дискусії, суспільні дискусії, питання про законно про закони, оцього законодавчого процесу, котрий в дорожній карті реформ парламенту вказаний як процес від початку до кінця. Де інтегровані не тільки проекти рішень, але де інтегровані різноманітні експертизи, оцінки, консультації.

І властиво тут ще один аспект. Функція контролю, де є справді можливість швидкого обміну інформації, доступність багатьох інформацій даних з уряду, щоб вони справді були легше доступними для парламенту, для працівників апарату, секретаріатів комітетів. І це властиво, за цим величезне майбутнє. Не тільки майбутнє, це величезна потреба сьогоднішнього дня.

Мені, як керівнику Програми USAID "Рада" в даний ситуації, єдине що я хочу зазначити і дуже чітко на цьому наголосити. Ви знаєте, сфера оцих нових ресурсів, котрі були створені і оцього напрямку електронного парламенту, нам іде дещо простіше в зв'язку з тим, що є відповідний запит Апарату Верховної Ради.

Що я маю на увазі? Я маю на увазі те, що наша філософія Програми USAID "Рада", ми ж не робимо нічого для парламенту без Верховної Ради, без парламенту. І тут властиво цей рівень співпраці ініціативи з боку комп'ютеризованих систем управління з приводу і коментування законопроектів, і електронного порядку денного, і електронного порядку денного пленарного і комітету. Це властиво, це той запит, котрий є частиною величезної стратегії, котру ви очевидно будете розвивати, ухвалювати, консультуватися, дискутувати. Але для мене сьогодні дуже важливо, чому ми властиво беремо участь у цій розмові, дати цим інструментам життя.

Так, ці інструменти є, вони працюють, вони сучасні, вони інноваційні. Вони добре високо оцінюються експертами, у тому числі і з Європейського парламенту. Все це чудово, но бере багато часу те, щоб в їх надихнути життя. І тут величезне зусилля робиться для того, щоби... комунікації з комітетами.

І я надзвичайно вдячний нашому Головному юридичному управлінню з те, що нам постійно допомагають, і сьогодні величезна перспектива в форматі додаткових регламентацій, регулювань, тому що, ну, насправді, поки є питання, поки це не записано на папері, апарат... парламентська служба не готова робити, хоча це ключові завдання – забезпечити доступність, зрозумілість, ясність, чіткість, прогнозованість законодавчого процесу діяльності парламенту. І все це можливо значно полегшити за рахунок цих інструментів. У тому числі, в першу чергу, і акцент для нас, для програми "Рада" це участь громадськості, участь громадськості в найрізноманітніших рівнях. Те, що зараз це коментування законопроектів – це чудово. Звичайно, це ще дуже експертний рівень. Ми хотіли бачити, щоби в перспективі, коли буде зовсім переглянута, реформована система, ініціатива законопроектів, законотворчий процес буде переглянутий кардинально, що громадяни будуть дискутувати не тільки законопроекти... коментувати, перепрошую, а будуть дискутувати "білі книги", будуть обговорювати стратегії політики – те, що більш простіше, ну те, що простим громадянам легше зробити. Але це наступні кроки.

Ті самі ресурси, інформаційні, котрі є сьогодні вже в розпорядженні Верховної Ради, комітетів, це є база даних громадських і експертних організацій. Насправді, ми хотіли зробити все, щоби не в шухлядках кожного комітету були експертизи чи доступ до організацій, котрі здійснюють експертизи, а щоб це було в загальному вжитку всіх: всіх комітетів і Апарату Верховної Ради. За цим ще велике майбутнє, тому що тут треба ще більше життя і більше організаційної потуги, самого Апарату Верховної Ради, щоб ці інструменти жили.

І, нарешті, цифрова безпека, Cyber Security, англійською мовою це звучить більш якось вживно. Величезна перспектива робота. Ми щасливі, що комп'ютеризовані системи парламенту є достатньо захищені, але цього буде недостатньо, якщо умовою роботи в Апараті парламентської служби, бо цей закон оговорюється, не буде відповідна підготовка людей, кожного, хто має

доступ до системи внутрішньої, будь-якої інтернет-системи, комп'ютерної системи в Апараті. І, властиво, це повинно бути частиною кадровою політики, підготовка, навчання, не тільки користування, але і захисту інформації, даних і таке подібне. Тут ми теж зробили певні спроби, потуги, ми підготували тренінги, проведення тренінгів і не тільки пілотні, багато працівників Апарату Верховної Ради, помічники народних депутатів пройшли через ці тренінги, ми готові їх передати кадровій службі, Організаційного управління. Я не знаю насправді дуже важливо, щоби в Апараті Верховної Ради мала місце установа, котра буде займатись постійно підвищенням кваліфікації, в тому числі і цифрової кваліфікації, якщо так можна сказати, електронної кваліфікації Апарату Верховної Ради.

Я можу тільки зазначити, що наша участь сьогодні є символ того, що ми дуже цінуємо цю співпрацю, цю ініціативу. І наша місія в тому, щоби підтримувати ініціативи, котрі спрямовані на прозорість, на підзвітність, на відповідальність і на зворотній зв'язок парламенту зі своїми виборцями.

Дякую дуже.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Ігор.

Ну, по-перше, дякую, що ви підтримали мої слова, з тієї точки зору, що повинні бути прописані процеси, і потім це вже автоматизовано, тобто база, процеси повинні, інструкції повинні бути.

Друге, знаєте я місяць тому назад був на саміті з кібербезпеки в Будапешті, Центр Маршалла організовував, і там, от, коли ми говорили про відкритість, завжди тут же звучало таким чином "кожна відкритість підразумеває під собою закритість". Тобто чим більше ми відкриті для громадян, для громадськості, тим більше ми повинні захищатися від кібератак і всього іншого. Тому що через цю відкритість ми можемо отримати надзвичайно кіберзахист, це є надважливі не тільки для парламенту, а для всієї держави. Тому я спеціально запросив сюди представників Держспецзв'язку. Я думаю, що вони пару слів там скажуть, і

звичайно, працю всього парламенту. І я дякую за підтримку ще раз Андрію Володимировичу Парубію, те що ми прийняли Закон про основи кібербезпеки, дуже високо оцінено в Європі, в Європарламенті, в Сполучених Штатах. І свою частину першу з завданням ми виконали. Єдине, з чим не погоджуюся, що потрібно проводити лікбез тільки секретаріату і співробітниками Верховної Ради. Це потрібно в першу чергу з депутатами робити, а потім вже зі співробітниками.

Я дуже вдячний за ваш змістовий виступ. Я надіюся, що співпраця продовжиться. І, до речі, мені дуже подобається ваша ідея з точки зору інституту перекваліфікації. Бо я, наприклад, не знаю, чи є в раді... Я знаю одного спеціаліста. Зараз ми всі говоримо, але все що ми говоримо йому потім виконувати і він один. Він скоро буде говорити наступним. То от я, наприклад, не знаю, чи є спеціалісти крім Олексія Сидоренка, який розуміється на безпеці і на кібербезпеці.

_____ . Я перепрошую, спочатку було слово. А друге, був маленький приклад. Наші матеріали постійно, от парламентські дискусії по реформі завжди супроводжувались QR-кодом. Або зараз оголошення по Верховній Раді про футбольний матч. А насправді, ми дуже багато зосередили уваги, щоб анонсувати. Була система оповіщення про заходи в парламенті і так само по всій Верховній Раді. Цебто маленькі приклади і це культура постійно буде розвиватися через, через повторення.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам.

Ну що ж, я хочу надати слово до доповіді людині, яка це все, як-то кажуть, тепер будемо намагатися з усім цим злетіти і летіти. Тобто тут рекомендаційщиків дуже багато сидить і керівників, а я хочу надати слово

людині, яка повинна все це зробити і відповідати за цифровий відкритий парламент. Це дуже фахова людина.

Я хочу надати слово Олексію Сидоренку – керівник Управління комп'ютеризованих систем Апарату Верховної Ради України.

Олексій, вам слово.

СИДОРЕНКО О.О. Дякую.

Шановні учасники слухань! Для мене висока честь представити в форматі комітетських слухань колектив Управління комп'ютеризованих систем, який і є відповідальним за ті всі практичні кроки щодо запровадження сучасних засобів інформаційно-комунікаційних технологій в законотворчому процесі.

Два маленьких термінологічних уточнення. Під "цифровізацією", що є темою сьогоднішніх комітетських слухань, я розумію і вживатиму до певної міри терміни: "відкритий парламент", "електронний парламент", "безпаперовий парламент" і "смарт-парламент". І також у своєму виступі аббревіатуру ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології) застосовуватиму як "ІСТ" як більш усталену у міжнародній практиці.

Пропоную вашій увазі здійснити коротку подорож і, можливо, цікаво подивитися, що змінилося за 10 років у сфері впровадження ІСТ у Верховній Раді України. Погляньте на ці таблиці, на ці параметри ІСТ-інфраструктури.

Справді, за кількістю користувачів, за кількістю засобів комп'ютерної техніки, за кількістю мережевого та серверного обладнання, за кількістю веб-сайтів Верховної Ради України зміни показові. За деякими параметрами зростання відбулося майже на 2 тисячі процентів. А, скажімо, за тими агресивними зовнішніми і спробами агресивних зовнішніх впливів на інформаційні ресурси парламенту тут взагалі порівняно із 2008 роком, ну, майже на 10 тисяч відсотків збільшилась кількість цих спроб.

На сьогодні ми маємо три серверних майданчики. На сьогодні в усіх 15-х адміністративних будинках Верховної Ради створена, функціонує комп'ютерна мережа. На сьогодні Інтернет-послуги нам надають два Інтернет-провайдери: основний і резервний канали. І звичайно ж наша найбільша гордість – це 2300 підключених, зареєстрованих, заведених в Active Directory користувачів комп'ютерної мережі Верховної Ради України і 1600 користувачів автоматизованої системи електронного документообігу.

Подивіться, будь ласка, як у Верховній Раді України організовано, створено фактично центр обробки даних на основі технологій VMware. І завдяки застосуванню цього обраного рішення суттєво підвищена і відмовостійкість, і катастрофостійкість комп'ютерної мережі, підвищено рівень захищеності, зменшенні витрати на ІТ-інфраструктуру. Умовно кажучи, оцей третій поверх - це та наша задача, найголовніша задача, яку ми маємо вирішити у 2018 році шляхом закупівлі програмних продуктів виробника VMware. Фактично, як бачимо, у нас, у Верховній Раді України, створена повноцінна приватна хмара, яка на сьогодні уже дозволяє здійснювати ефективне управління всіма інформаційними ресурсами Верховної Ради України, серверним, мережевим обладнанням, здійснювати моніторинг за всіма відомими і маловідомими атаками, можливими атаками і так далі.

Якщо я сказав коротко про мережу та комунікації, то у нас, у Верховній Раді України, в усіх адміністративних будинках додатково до дротової мережі у 2015-16 роках запроваджено розгорнуту відокремлену мережу Wi-Fi. Звичайно, це суттєво вплинуло на швидку дію, на оперативний доступ народних депутатів України, співробітників апарату до інформаційних ресурсів Верховної Ради України. І звичайно, це вплинуло і на можливості комунікації як між народними депутатами України, помічниками-консультантами і так далі.

Одним із пріоритетних наших завдань, які включені до проекту ІТ-стратегії Верховної Ради України, ми бачимо створення додаткового

резервного ЦОДу (Центру обробки даних). Основними засобами автоматизації народних депутатів України на сьогодні виступає стаціонарне і мобільне робоче місце. Стаціонарне робоче місце народного депутата України у його службовому офісі в кабінеті - це моноблок Lenovo, закуплено в 2011 році. Мобільне робоче місце - це ноутбук Samsung, 2005-2007 років випуску, і звичайно, вони страшенно застаріли і потребують вже заміни.

Всі 100 відсотків зареєстрованих користувачів підключені до комп'ютерної мережі Верховної Ради України із можливістю доступу до мережі Інтернет до глобального сегменту. Вже згадувалося в попередніх висновках, виступах, перепрошую, що одним із ключових завдань є розробка створення запровадження системи електронного голосування нового покоління із забезпеченням функції персонального голосування.

В 2016 році розроблений ескізний проект із таким, скажімо, ескізом і макетом нового робочого місця народного депутата України. І справді, ми розглядаємо можливість розробки і запровадження ID-карт для народного депутата України щонайменше для персонального голосування і для контролю доступу до приміщень до всіх адміністративних будинків Верховної Ради України.

Згадувалося, що оця зала, в якій сьогодні проходять комітетські слухання, в основному призначена для підготовки проведення засідань Погоджувальної ради. Сьогодні, як бачите, в цій залі успішно проводиться засідання комітету у форматі комітетських слухань. Комітет з питань правової політики і правосуддя Верховної Ради України кількаразово на цій же платформі (платформа Bosch) організував, провів у цій залі засідання свого комітету, особливо, коли готувались законопроекти про внесення змін до законів про судоустрій і статус суддів до Цивільного кодексу, до Господарського кодексу і так далі.

І я далі скажу, що застосування цієї платформи, як і застосування системи "Електронне засідання комітету" тільки в розрізі одного Комітету з питань правової політики і правосуддя, дозволило з врахуванням кількості

членів комітету, з врахуванням тих обсягів порівняльних таблиць, які готувались і роздавалися членам комітету на розгляд. Було досягнуто економії приблизно 43 тисяч гривень – це тільки на одне засідання.

З метою розробки та запровадження ефективних, безпаперових технологій на сьогодні народні депутати України у сесійній залі під час пленарних засідань мають змогу із своїх приватних мобільних пристроїв працювати із електронним порядком денним пленарного засідання.

За нашими підрахунками до нас звертаються народні депутати напередодні проведення пленарних засідань, щонайменше 80-90 народних депутатів сьогодні у сесійній залі, під час пленарного засідання використовують можливість роботи із питаннями, включеними до порядку денного пленарного засідання, без паперових документів.

Про електронну Погоджувальну раду я вже сказав і додатково про електронне засідання комітету можу сказати, що Комітет з питань правової політики і правосуддя, Комітет з питань державного будівництва та місцевого самоврядування, який має свою оснащену залу аналогічною системою, в залі 416 на Садовій, 3а. Вони фактично, навіть дійшли до такої змоги, як голосування за розглянуті питання порядку денного засідання комітету та прийняття рішень цих комітетів.

Зверніть увагу, будь ласка, на кількість сеансів, на кількість відвідувань розділу офіційного веб-сайту України "Законодавство України". Щодня ми маємо до 300 тисяч сесій, щомісяця - близько 7 мільйонів сеансів. Разом із такими ефективними і справді сучасними електронними сервісами, які вже створені і є доступними для забезпечення ефективної комунікації парламенту із громадянами, з виборцями, це і петиції, це і обговорення законопроектів, і звернення громадян, і можливість запису на відвідування відкритих пленарних засідань, і портал відкритих даних.

У нас названі майже 7 мільйонів щомісячно сеансів і зареєстровані офіційно майже 230 тисяч користувачів, от це якраз і є та цільова аудиторія, яка потребує взаємодії з Верховною Радою якраз у визначеному сегменті

інформаційних ресурсів парламенту. Тобто те, що найбільше цінується, те, що найбільше потрібне і найчастіше запитувана для використання - це інформаційні ресурси законодавства, це портал відкритих даних, який надає можливість користувачам, експертам, науковцям, отримувати для повторного безкоштовного використання дані, у форматах відкритих даних, і по законотворчому процесу, і по результатах голосування, і по депутатському корпусу, і по законодавству, до речі, і навіть по фінансово-господарських даних, це те, що донедавна викликало справедливі нарікання журналістів, експертів, громадськості, а сьогодні це вже все успішно працює.

Згадувалося у попередніх виступах, зокрема, у виступі пана Когута, і про такий сучасний електронний сервіс як портал громадського обговорення законопроектів. Я не буду довго зупинятися на цій темі. Але, 15 законопроектів, лише за рік офіційного запровадження цього сервісу, винесені 5 комітетами на громадське обговорення.

Про що це свідчить? Це свідчить передусім про потребу комітетів знати думку, позицію громадськості. З іншого боку це свідчить про готовність громадськості, експертного середовища брати активну участь у покращенні якості законопроектів, які розглядаються у профільних комітетах.

Один єдиний законопроект, який, скажімо так, кардинально перевернув попередні стереотипи всі поламав щодо можливості реального, справжнього, ефективного зворотного зв'язку між парламентом і громадськістю, виборцями – це законопроект про цивільну зброю, 861 учасник, 861 експерт, з яких 854 проголосували за підтримку цього законопроекту і лише 7 – проти.

Але справа не в кількості, справа в тому, що 5,5 тисяч пропозицій, редакцій, термінів, навіть, при чому високопрофесійних, під час обговорення в тридцятиденний термін експертами було внесено, запропоновано комітетові для того, щоб розглянути, врахувати, чи не врахувати.

І найголовніше, результати цього тридцятиденного громадського обговорення законопроекту про цивільну зброю, в кінцевому підсумку автоматично генерується у формі таблиці, яку дуже легко потім секретаріату комітету використовувати під час підготовки порівняльної таблиці.

Я згадував про портал відкритих даних, який розроблений нами спільно з нашими міжнародними партнерами, з Державним агентством з питань електронного урядування, за що ми дуже вдячні. І наші найближчі цілі, наші найближчі завдання – це досягнути повної інтеграції із загальнодержавним порталом відкритих даних data.gov.ua.

На сьогодні у нас 468 наборів – це набори, які у трьох форматах: XML, і JSON, і CSV, які дозволяють експертному середовищу готувати на цій базі аналітику, дослідження і таким самим чином теж допомагати в покращенні якості законопроектів.

Ми згадували у попередніх виступах і не один раз, що нашим стратегічним пріоритетом, відповідно до рекомендацій дорожньої місії Європейського парламенту, є розробка цифрової платформи взаємодії всіх трьох суб'єктів права законодавчої ініціативи: Президента України, Кабінету Міністрів і народних депутатів України. Це якраз і має бути уніфіковане програмне рішення, автоматизована система, електронний законопроект, проектування якої ми розпочинаємо у 2018 році. Це рішення забезпечить народних депутатів України, інших суб'єктів права законодавчої ініціативи тими можливостями працювати над плануванням, створенням, реєстрацією і контролем за проходженням законопроектів у комітетах за єдиними і шаблонами, і стандартами, і можливостями здійснення всіх комунікацій між суб'єктами законотворчого процесу. Європарламент, до речі, схвалив цей підхід і ми неодноразово з нашими колегами з Європейського парламенту, про яких згадував у своєму виступі пан Мерфі і Вальтер Петруччі, який очолює Директорат з питань технологій та інноваційної підтримки, і Людовік Делепін, який очолює Департамент з питань стратегічного планування в ІСТ Європарламенту. Це наші надійні, перевірені партнери, які надають постійно

і надавали, і надають, і сподіваюся, і далі надаватимуть нам експертну підтримку у просуванні наших ідей, наших планів і в успішному провадженні засобів ІСТ в законотворчому процесі. Ми не соромимося вживати, пане Мерфі, термін "teacher process", ми згодні, що це так і ми згодні, що і наші "study visits", і наші питання комунікацій - це справді обмін досвідом, це набуття досвіду, набуття нових навиків, практичних знань, за що ми особливо вдячні і розраховуємо тільки на посилення цього процесу, із навчанням наших ІТ-спеціалістів, включно із питань кібербезпеки, кіберзахисту особливо.

Отака коротка історична довідка. Мабуть, варто її завершити тим, що ми не вперше підходили і підходимо до питання стратегічного планування у сфері ІСТ. Чому? Тому що стратегічне планування, воно дозволяє і тільки на основі стратегічного планування можна вести серйозну, професійну розмову щодо вибору тих першочергових і програмних, і апаратних засобів під визначенні, причому визначені на загальноінституційному рівні, на рівні всього парламенту, його органів, тобто і комітетів, і фракцій, і апарату, тих цілей і цінностей, тих бачень, які власне і повинні щонайменше на середньострокову п'ятирічну, семирічну перспективу показати, які ж ми плануємо досягнути результати від запровадження сучасних засобів ІСТ.

На першому етапі нами спільно знову ж таки із Міжпарламентським Союзом і колегами із Європарламенту, але це ще і було у 2010 році, був розроблений проект програми інформатизації Верховної Ради. І у 2012 році Верховна Рада України своєю постановою, навіть, затвердила цю програму.

Інша справа, що це за стандартом, за форматом, це не була стратегія, безперечно. І я далі поясню, чому це не була стратегія. Бо національні парламенти країн, які є членами Європейського Союзу, сам Міжпарламентський Союз і Європейський парламент також перебували в стадії активного пошуку тих керівних настанов, методологій, щодо забезпечення стратегічного планування у сфері ІСТ в національних парламентах.

Якщо коротко сказати чим увінчалася ця програма інформатизації, яка була запланована, визначена на п'ятирічну перспективу, звичайно, певні досягнення, певні рішення були реалізовані. Але найголовніше, що жодного року цільові кошти на її реалізацію не виділялися.

Так-от, Міжпарламентський союз, Європейський центр парламентських досліджень і документації, Європейський парламент у 2014 році, у листопаді, на семінарі у Чорногорії розглянув, це були представники 36 національних парламентів, якраз розглянув доцільність, необхідність, розробки, створення, затвердження, керівних настанов з питань стратегічного планування. І такі керівні настанови були розроблені. І тому на другому етапі нашого стратегічного планування, який почався із справді обміну навчальними візитами між Верховною Радою України та європейським парламентом, ми вийшли уже на такий шлях розробки ІТ-стратегії за зазначеними керівними настановами.

Відбулися обміни нашими делегаціями. Ото, праворуч ви бачите наша делегація в Європейському парламенті, а ліворуч бачите згаданого мною шановного пана Делепіна керівника Департаменту стратегічного планування в ІСТ Європейського парламенту, який 29-30 травня минулого року, 2017, провів на базі Верховної Ради такий практичний методологічний семінар з питань стратегічного планування у сфері ІСТ для Верховної Ради України. Були визначені і цілі, були визначені і підходи методологічні. Я про них скажу. Були навіть попередньо узгоджені перелік стратегічних проєктів до портфолію. Безперечно, процес стратегічного планування - це не самоціль, і це не знімає питання саме змісту, змісту тих запропонованих передусім проєктів, заходів, кроків, бо правильно кажуть і правильно було сказано неодноразово учасниками слухань, що в сфері ІСТ, що найбільше за рік уже треба розглядати, а можливо і приймати та впроваджувати вже нове рішення, бо попереднє, яке, скажімо, вже от 1,5-2 роки має термін розгляду і пропонувалося до запровадження, воно вже може і застаріти.

За рекомендацією Європейського парламенту нами регулярно проводилися і проводяться опитування, опитування причому за їхньою методикою і за сприянням і наших партнерів із Міжнародного проекту "Рада за Європу".

ГОЛОВУЮЧИЙ. Олександр, я дуже прошу... Ой, Олексій, да.

СИДОРЕНКО О.О. Стискаюсь.

Щойно ми завершили опитування серед народних депутатів України...

ГОЛОВУЮЧИЙ. ...менше про Європейський парламент, давайте про наш вже. Ну давайте ближче так.

Я, можливо, і хочу в Європейському парламенті працювати, але поки що... а не можу бути.

СИДОРЕНКО О.О. Чим для нас важливі опитування і результати опитування? Тим, що от, скажімо, останнє опитування, яке ми завершили минулої п'ятниці, 69 народних депутатів дали свої пропозиції, рекомендації, бачення до забезпечення безпаперової технології підготовки та проведення комітетських слухань, забезпечення безпаперової технології розгляду законопроектів.

Тоді я скорочуюся і можу сказати, що нашими стратегічними завданнями, які ви маєте змогу переглянути у матеріалах, розданих учасникам комітетських слухань, є орієнтація на користувача, є орієнтація на інституційний внесок, на вдосконалення нашої операційної діяльності та орієнтації на майбутнє.

Основними блоками проекту ІТ-стратегії є забезпечення відкритості та прозорості парламенту, є залучення громадян до законотворчого процесу, публікація всіх парламентських даних у форматах відкритих даних, автоматизація всіх етапів законотворчого процесу, а це і повноцінний

електронний документообіг з електронним цифровим підписом, і завдяки Державному агентству з питань електронного урядування ми у 2017 році наприкінці грудня змогли закупити для розгортання тестового середовища в Апараті Верховної Ради ліцензійне програмне забезпечення і програмні пакети, і зараз тестуємо, досліджуємо можливість створення всіх життєвих циклів електронного документу, відповідно до номенклатури справ в Апараті Верховної Ради України та відповідно до порядку роботи з документами. Тестуємо персональний електронний кабінет користувача системи електронного документообігу і так далі.

Звичайно, нашим стратегічним пріоритетом є повноцінна електронна координація між Верховною Радою, Кабінетом Міністрів і Адміністрацією Президента.

Наприкінці проекту стратегії ви бачите, там вміщений перелік стратегічних проектів. Я фактично про них сказав. Найголовніше – це електронний документообіг, електронний законопроект і електронна зала пленарних засідань або система електронного голосування в залі пленарних засідань із забезпеченням функції персонального голосування.

На завершення я дуже коротко скажу про можливі рекомендації, бо формат комітетських слухань передбачає висловлення та узагальнення рекомендацій для їх, можливо, затверджень. Я вважаю, що було б правильно запровадити процес стратегічного планування не тільки в сфері ІСТ, а і взагалі на рівні всього Апарату Верховної Ради України. І досвід національних парламентів підтверджує, що такий підхід є правильним і ефективним.

Я також вважаю, що комітет мав би посилити свою роль, свій статус, у процесі цифровізації або у процесі запровадження сучасних засобів ІСТ у Верховній Раді України чи створення електронного парламенту. Яким чином? Можливо, варто, щоб комітет десь ініціював і найближчим чином розглянув ті всі законопроекти, які починаючи із восьмого скликання були народними депутатами України зареєстровані задля досягнення вищого рівня

відкритості, прозорості, автоматизації всіх стадій і ланок законо..., але вони всі перебувають на розгляді у Комітеті з питань Регламенту. Це і 1591, і 1744, і 1895, і 3207, і звичайно ж 4696. І якби комітет виступив ініціатором...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Олексій, я готовий...

СИДОРЕНКО О.О. Консолідовано.

ГОЛОВУЮЧИЙ. ...домовитися з секретаріатом, з паном Теплюком, там з іншими, щоб вони перекинули ці законопроекти на наш комітет. Досвід такий вже є. Але тут оця бюрократія... Я то готовий. Але як домовитись, щоб їх до нас направили.

СИДОРЕНКО О.О. Не треба, Олександру Івановичу, перекидати. Пропонується напрацювати єдиний консолідований законопроект. Бо справді вже 3, 3,5, 2 роки пройшло від моменту реєстрації. Деякі з цих законопроектів були навіть розглянуті в першому читанні. Але більшість із цих законодавчих ініціатив вони залишаються актуальними.

Що я ще хочу запропонувати увазі і комітету, і учасників комітетських слухань. Я пропоную запровадити на базі Комітету з питань інформатизації та зв'язку регулярні цифрові діалоги, скажімо з періодичністю раз на 2 місяці. І наступний такий наш діалог на базі вашого комітету ми можемо провести наприкінці травня, присвятивши його тим актуальним питанням і програмно-технологічним, і нормативно-правовим, тобто організаційно-правовим регламентним з питання забезпечення оцього законотворчого процесу "end to end", тобто від почату до кінця. Для нас, на стадії проектування інтегрованої системи "Електронний законопроект", це надважливо визначити і почути думку народних депутатів, експертів, де ви бачите, де ви пропонуєте організацію розміщення отієї лабораторії, умовно кажучи, яка має назву премодерація законопроектів, на етапі перед реєстрацією їхньою для того,

щоб формувалися на основі цієї премодерації і білі, і зелені книги законопроектів, що гарантувало б їх ефективний, успішний розгляд у сесійній залі.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так все рівно потім Головне юридичне переписе все це. Все, що ми там перепрацюємо, Головне юридичне потім дасть свої... Як же без них премодерацію проводити.

СИДОРЕНКО О.О. Я ще маю багато пропозицій, але ціную ваш час, я їх письмово передам в секретаріат комітету.

Дякую за увагу, і готовий відповісти на всі ваші питання після завершення слухань.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олексій. Тут одразу є питання від народного депутата, тому...

МАГУЗКО О.О. Да.

Пане Олексію, дуже дякуємо. Дуже така обнадійлива картина намальована, але от зараз ми побачили приклад, да, цифровізації, відкритості, доступності, коли треба було вивернути голову, коли ми сидимо перед екранами, чи яюсь... Пропозиція від народних депутатів. Давайте, я не перший раз це бачу в цій залі, що там щось іде, екран стоїть, але щось ми не можемо побачити це близько, от як пропозицію можна вже, да, занотувати. Добре?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я хочу сказати, це не пропозиція, це вимога. Бо я взагалі нічого не бачив.

Я не розумію, як тут Парубію сидіти. Просто я тут двічі вже проводив, але мені...тобто, знаєте, потрібно працювати, повинні тут точно працювати на цьому екрані.

Ще у мене є що? От, Олексій, стратегії – це добре. Європарламент – це добре. Мені дуже подобається, от як працює USAID. Вони беруть конкретну проблему, її вирішують.

От ми говоримо про електронний комітет. Да нема проблем. Наприклад, наш комітет до сих пір не користується цим електронним комітетом, тому що треба щось купити – ну добре, ми вже купимо, скинемося грошима там, народні депутати самі собі там куплять. *(Шум у залі)*

Да. Але це... коли хтось хоче купити, хтось не хоче купити, но давайте поставимо. І це, Петро Олегович, і до вас звернення. Наприклад, електронні комітети повинні бути? Повинні бути. Це дурний тон, коли державні службовці купують за свої кошти щось для того, щоб щось працювало краще. Поставте конкретно в бюджет Ради на наступний рік, можливо, попросимо там донорів чи ще когось, але це буде не ефемерне щось – електронні комітети. Я, наприклад, зашиваюся. Ви говорите, провести з вами там слухання наступні. А я зараз піду до комітету і таку пачку, кіпу бумаги, ось таку буду підписувати на кожному листочку кудись передавати, витратити свій час. Тому впишіть в бюджет Верховної Ради електронні комітети. Тому що, коли хтось за свої кошти щось купує, вибачте, це вже непрозорий парламент, це вже корупція. Тому що, комусь подарять, комусь куплять. Якщо немає коштів, давайте будемо чесними, звернемося до донорів, до Європейського Союзу і скажемо, будь ласка, надайте нам допомогу.

По-друге. Перший пункт стратегії – це електронний документообіг. Хоч стріляйте мене, але я і інші голови комітетів, ну, ми ж не можемо так працювати, коли ти працюєш тільки з паперами. Електронний документообіг. Інша справа, що зараз буде виступати Олександр Риженко. Я хочу також це електронний документообіг із Кабінетом Міністрів, да, бо ми з ними більш з усіма працюємо. Я хочу працювати з електронними копіями. Я не хочу працювати з бумагою, коли там хтось кому від руки поставив, ще щось, і потім від цієї коми увесь законопроект повністю змінюється зміст.

Я можу вам навести приклад. Держспецзв'язку підготувало, пропрацювало з комітетом, з громадськістю, законопроект про санкції, стосовно там використання в частині я кажу, не весь, а в частині використання операторами зв'язку систем телекомунікаційних, софтверних країни-агресора. Погодили все. Але те, що від Держспецзв'язку через Кабінет Міністрів дійшло до мого комітету, до Верховної Ради, воно зовсім не те, що Держспецзв'язку розробляв і погоджував. Це неможливо, якщо є документообіг, якщо є цифровий підпис, це змінити не можна. І зараз галузь, громадськість, вона у нас чи є у нас документообіг чи не є, вона все знає. Тут галузь у нас сидить, вони знають раніше за мене, за Євдоченко, за Риженка, що відбулося, вони вже біжать і ловлять все це, тобто громадськість працює, це неможливо, якщо був би документообіг, дуже важливо, що між державними установами це. Тому ми потім перейдемо до обговорення, я почав надавати слово якраз Олександрю Риженку. Олександр, ви в такій найкращій позиції, як там у спорті, у футболі, коли ти останнім б'єш пенальті, бо ти вже знаєш всіх, хто про що казав. З точки зору дискусій і головне з точки зору, от коли ж ми нарешті зможемо це електронне урядування між усіма отримати? Олександр, вам слово.

РИЖЕНКО О.В. Доброго дня!

Я коротко хочу розказати про основні досягнення у сфері електронного урядування. Першим моїм слайдом буде те, що у вересні 2017 року уряд схвалив основний документ - це концепцію розвитку електронного урядування, який визначає те, яким чином електронне урядування буде розвиватися на найближчі три роки. Основними напрямками в цьому документі є модернізація публічних послуг, це все що стосується електронних послуг, електронної ідентифікації, залучення та електронної участі громадян, відкритих даних. Це напрямок модернізації публічного управління, все, що стосується електронної взаємодії державних реєстрів, міжвідомчого електронного документообігу, використання електронного

урядування в базових галузях та безпосередньо управління розвитку електронного урядування, все що стосується базової ІТ-інфраструктури та безпосередньо ефективного управління.

Що стосується напрямку електронних послуг? На сьогоднішній день у 2017 році було забезпечено впровадження урядом та державними органами, які надають електронні послуги, більше 20 пріоритетних електронних послуг, всі вони визначені, їх впровадження, безпосередньо, таким комплексним планом розвитку електронних послуг, який затверджений в рамках концепції розвитку електронних послуг, цей план був затверджений також на початку минулого року, концепція була прийнята в кінці 2016 року. Відповідно до даної концепції, в цьому році у нас має бути впроваджено більше 100 послуг в електронному вигляді, які стосуються бізнесу, стосуються громадян. Практично всі послуги, які на сьогоднішній день є в електронному вигляді, доступні з головної сторінки порталу Кабінету Міністрів України. Даний портал був також впроваджений в кінці минулого року і на сьогоднішній день, разом з Фондом Східна Європа, ми працюємо, і проектом EGAP, над тим, щоб зробити єдиний дизайн-код для всіх державних ресурсів органів державної влади і, скажемо так, перейняти досвід комунікацій і сервісних порталів, які використовуються на сьогоднішній день у Великобританії, яка є країною номер один у розвитку електронного урядування, Ізраїлем та рядом інших.

Що стосується взаємодії реєстрів? В минулому році було проведено серію аудитів державних реєстрів, розроблено дорожню карту інтероперабельності до 2020 року, яка передбачає перелік реєстрів, які обов'язкові для взаємодії. В минулому році в рамках європейського проекту "E-gov in Ukraine" була придбана державна, була придбана система електронної взаємодії інформаційних ресурсів, це являється естонська система x-Road, у нас вона називається "Трембіта", наразі вона працює в дослідній експлуатації, тому що проводяться роботи по атестації даної системи та сертифікації компонентів, відповідно нашого законодавства. Але

вже ряд реєстрів її використовують в тестовому режимі, і вона показує свою ефективність при наданні, в тому числі, електронних послуг громадянам.

На 2018 рік, до кінця року, заплановано підключити 15 ключових державних реєстрів. І один з таких основних моментів це запровадження принципу Digital by Default, це коли під час підготовки актів уряду буде проводитися цифрова експертиза цих документів для того, щоб передбачати, в першу чергу, цифровий спосіб реалізації їх.

Я думаю, що в наших законопроектах також не завадило.

Що стосується електронної ідентифікації? Як ви знаєте, в минулому році було ухвалено Закон України "Про електронні довірчі послуги", яким визначено правові засади електронної ідентифікації, за що ми дуже вдячні комітету, який підтримував та опрацьовував цей законопроект разом з державними органами. В рамках розвитку електронної ідентифікації на сьогоднішній день агентство готує два підзаконних нормативних акта, які мають бути прийняті вчасно, крім того, ми працюємо над запровадженням інтегрованої системи електронної ідентифікації, це коли всі засоби, які на сьогоднішній день є в електронній ідентифікації, в тому числі альтернативні, це такі як електронна ідентифікація, електронний цифровий підпис BankID, мобільна ідентифікація, ID-картка будуть зосереджені в одному сервісі, що спростить впроваджувати нові сервіси, а також безпосередньо це запровадження сервісу мобільної ідентифікації. На початку року вже один з мобільних операторів запустив тест в експлуатацію даний сервіс і наразі також проходить сертифікація компонентів, і орієнтовно в червні він має перейти в промислову експлуатацію.

Сьогодні вже багато згадувалося про відкриті дані. З 2015 року в цій сфері Україна зробила досить багато великих і важливих кроків, це стосується і Верховної Ради, і співпраці з Верховною Радою, тому що на виконання, прийнятого у 2015 році, закону, у Верховній Раді був створений безпосередньо портал Верховної Ради відкритих даних та проводиться публікація даних як на ньому так і на порталі відкритих даних

національному. Всього Верховною Радою опубліковано більше 460 наборів даних, які постійно оновлюються, причому вони публікуються в автоматичному режимі з використанням програмного інтерфейсу. Загалом на національному порталі відкритих даних представлено більше 30 тисяч наборів, які публікують більше 2 тисяч розпорядників інформації. Хочу зазначити, що на сьогоднішній день ми бачимо ті речі, які ми маємо вдосконалювати у сфері відкритих даних, і знову ж таки це стосується безпосередньо якості наборів відкритих даних, а також модернізації portalу відкритих даних з метою, з тією метою, щоб він ефективніше взаємодіє з порталами органів місцевого самоврядування та державних органів і в I півріччі цього року запропонована презентація модернізованого portalу.

Сьогодні досить багато згадувалось питання електронного документообігу. Між центральними органами виконавчої влади на сьогоднішній день працює система електронної взаємодії, яка забезпечує міжвідомчий документообіг. Ще в 2016 році були зміни внесені в Регламент Кабінету Міністрів, який в обов'язковому порядку зобов'язує обмінюватися центральні органи виконавчої влади виключно в електронному вигляді всіма листами, які не стосуються нормативно-правових актів, які не стосуються актів з грифом "ДСК" або "таємно". І на сьогоднішній день практично 80 відсотків кореспонденція між центральними органами виконавчої влади, в тому числі проекти актів, які погоджуються не основними органами державної влади, відбувається в електронному вигляді. Так, в 2017 році через систему електронної взаємодії перейшло близько 80-90 тисяч різних документів між центральними органами державної влади, в 2016 році - ця цифра вже близько 300 тисяч документів.

Окремо хочу зазначити, що в кінці минулого року... в минулому році були знову прийняті зміни до Регламенту, які зобов'язували прийняти відповідні акти уряду для того, щоб перевести в електронний вигляд, в тому числі погодження нормативно-правових актів уряду, і в січні цього року була прийнята постанова 55, яка визначає зміни до Типової інструкції з

діловодства і дозволяє проводити погодження нормативно правовий актів уряду в електронному вигляді.

Що стосується взаємодії з Верховною Радою, на сьогоднішній день в Верховній Раді, як і в інших органах державної влади, створена можливість працювати через цю систему, тобто технічно все працює, Верховна Рада має доступ до системи електронної взаємодії. За минулий рік через систему електронної взаємодії до Верховної Ради надійшло більше 17,5 тисяч документів. В цьому році це вже 3 тисячі 600 документів. Але хочу зазначити, на жаль, що потрібно провести певні організаційні заходи в Верховній Раді для того, щоб ці документи далі йшли в електронному вигляді, тому що з Верховної Ради в сторону центральних органів виконавчої влади, на жаль, документи в електронному вигляді не надсилаються. Відповідно до закону, ці документи, які проходять через систему міжвідомчого документообігу, надсилаються з цифровим підписом і являються юридично значимими документами, тому на сьогоднішній день ми не бачимо якісь такі проблеми для того, щоб обмінюватися в електронному вигляді, технічних проблем немає. Більше того, як сказав Олексій Олексійович, впроваджується система електронного документообігу, яка взагалі зніме всякі можливі, там, ручну роботу при пересилці документу через міжвідомчу систему електронного документообігу, це питання більш таке організаційно-політичне.

Те, що було сказано з метою знову ж таки ефективної співпраці уряду з Верховною Радою в минулому році було урядом підтримана, в рамках Національної програми інформатизації, придбання необхідного ліцензійного програмного забезпечення, розробку, модуля електронної взаємодії права законодавчої ініціативи, послуги по розробці програмного забезпечення з управління ресурсами та бібліотеками, та іншими системами електронного документообігу Верховної Ради. І на сьогоднішній день, в тому числі, ті департаменти секретаріату Кабінету Міністрів, які відповідальні за моніторинг урядових законопроектів, мають доступ в режимі он-лайн до

моніторингового проходження цих законопроектів в системі документообігу Верховної Ради. От єдине, що я вважаю однією з основних задач, яку ми маємо зробити в цьому році, це звичайно забезпечити ефективний документообіг між Верховною Радою та центральними органами виконавчої влади. Як я вже сказав, я ніяких технічних питань в цьому плані не бачу. Це в основному питання організаційні, прийняття відповідних внутрішніх розпорядчих документів безпосередньо в Апараті Верховної Ради.

Що стосується, сьогодні згадувалося про використання електронної картки для ідентифікації працівників Верховної Ради, ідентифікації депутатів, голосування, хочу зазначити, що на сьогоднішній день урядом, знову ж таки за міжнародної підтримки та на виконання Закону "Про державну службу", проводиться підготовка технічних вимог та технічного завдання на розробку системи управління людськими ресурсами в державних органах. Це стосується... ця система має декілька етапів, починаючи від обліку та роботи з людськими ресурсами центральних органів виконавчої влади, закінчуючи органами місцевого самоврядування, військовими формуваннями та інших. Тому в цьому році має бути розроблено відповідно технічне завдання, вибраний виконавець і почата розробка та впровадження системи в наступному році вже і тестування на базі... і впровадження на базі конкретних центральних органів виконавчої влади.

Я думаю, що тут ми можемо також працювати спільно, тому що в технічних вимогах до даної системи передбачається посвідчення, яке буде мати ідентифікаційні дані та можливість використання в інформаційних системах як перепустка, так і як безпосередньо ідентифікація при інформаційних системах центральних органів державної влади. Це по суті та сама задача, яка стоїть в Верховній Раді, і я думаю, що в рамках розробки цієї системи, вона може бути також виконана.

З пріоритетних напрямків та завдань на 2018 рік (те, що я сказав по напрямку громадянам), це реалізація ініціативи "100 пріоритетних електронних послуг" в 2018 році, впровадження програмного комплексу

автоматизації роботи ЦНАП об'єднаних територіальних громад. На сьогоднішній день в рамках децентралізації створюються багато центрів надання адміністративних послуг по ряду проектів, такі як 600 центрів адміністративних послуг, і одна з наших задач – це забезпечення доступу цих центрів надання адміністративних послуг до державних реєстрів з метою надання тих послуг, які вони можуть отримати, які може делегувати держава. Звичайно це, як я сказав, модернізація єдиного державного порталу відкритих даних. Хочу зазначити, що у нас сьогодні зранку з проектом... в рамках роботи з проектом та Фондом Східна Європа завершився прийом проектів на цикл Challenge... Open Data Challenge подано більше 190 різних заявок в цій сфері і, відповідно, з них будуть вибрані ті, які будуть підтримані проектом. Це по суті як комерційні, так і соціальні стартапи на базі... які використовують в своїй основі відкриті дані з національного порталу.

Далі те, що стосується... Наверное, регламент. Впровадження інтегрованої системи електронної ідентифікації і запровадження нових схем, і засобів електронної ідентифікації, мобільної ідентифікації і банківської ідентифікації те, про що я казав.

По напрямку автоматизації органів державної влади це впровадження системи, міжвідомчої взаємодії інформаційних ресурсів "Трембіта", розвиток міжвідомчого документообігу та внутрішнього електронного документообігу міністерств, визначення вимог до формату уніфікованого інформаційного об'єкта для обміну електронними документами, ми хочемо удосконалити формат електронного документу. Впровадження єдиного порталу електронного урядування внутрішнього для обміну, для спільної роботи всередині органів державної влади та, як ви вже сьогодні згадували, це питання законодавчого регулювання у сфері публічних реєстрів це те, що стосується спільна робота з комітетом інформатизації та зв'язку над Законом про публічні реєстри, який дозволить забезпечити електронну взаємодію, в тому числі з тими реєстрами, доступ до яких визначається виключно

законами, а також забезпечить ефективну можливість створення тих реєстрів нових, які на сьогоднішній день з'являються.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олександрє.

Я дуже надіюся, що взаємодія з вашою електронною агенцією секретаріат Верховної Ради зможуть. І мені, до речі, дуже цікаво чому все ж таки зі сторони Верховної Ради в сторону Кабінету Міністрів не йде електронний документообіг? Це не зараз питання, але було б цікаво отримати таку інформацію, тому що це цікаво.

І знову те, що говорить Олександр і, повертаючись до питань кібербезпеки, на тому ж саміті у Будапешті говорили, що 90 відсотків успіху в захисті від кібервзлому, від кіберзлочину - це адміністративні кроки, тобто що ти повинен робити, інструкції, хто за чим стоїть, тобто процесами, повертаємося. Тому це є дуже важливим і секретаріат Верховної Ради, ми готові допомогти, ми повинні розробити таку карту дій, інструкцій хто, за чим, хто повинен що виконувати, щоб не було такого, як чотири місяці назад приїжджали до нас, в комітеті ми якраз з Альоною Мотузко тоді проводили по кібербезпеці, приїжджав професор Сполучених Штатів Америки, він привіз бокс для голосування, мобільний бокс для голосування із Сполучених Штатів Америки, який він особисто зламав, заліз в систему онлайн-голосування Сполучених Штатів Америки тільки знаєте чому? Тому що він просто підібрав пароль, який був заводський, один, два, три, чотири, п'ять. Тобто не змінили заводський пароль, він через Wi-Fi підключився, це було після виборів, тобто все легально, але на територію України його довго не впускали з цим модулем. Тому адміністративні і організаційні заходи - це є номер один, тому звичайно перше завдання секретаріату, потрібно прописати, як працює функціонал функцій.

Я хотів би зараз, ми вже переходимо до, дійсно, обговорень, дуже багато тут було про громадян, про громадські організації і дійсно функція

парламенту, ми вибрані народом, ми працюємо для народу, і громадські організації, з моєї точки зору, вони грають дуже важливу роль, звичайно, вони повинні обговорювати, надавати інформацію. Дуже часто, наприклад, мене критикують, що з нашого комітету галузь і громадські організації просто не виходять, що вони працюють навіть більше ніж депутати в комітеті, але це, я вважаю, нормально. І тут присутні наші партнери по захисту галузей сети це Тетяна Попова, Телекомунікаційна палата України, Леонід Ошерев - це "Телас", Олександр Федієнко, Інтернет Асоціація України. І от я б хотів, мабуть, перших вас запитати до того, як там запитас НКРЗІ або Держспецзв'язок, або вже кожен, хто хоче.

Мені б було цікаво, як ви оцінюєте не... можете на прикладі комітету нашого, який ми представляємо, інших комітетів, тобто, щоб ви... як ви оцінюєте і щоб ви хотіли змінити у вашій взаємодії з Верховною Радою? Не з точки зору зміни там народних депутатів чи ще когось, а з точки зору електронної взаємодії.

Хто перший буде? Пані Тетяна, можливо ви?

ПОПОВА Т. Добрий день шановні депутати, добрий день шановні учасники комітентських слухань! Для мене насамперед є таким, знаєте, дикунством, коли я приходжу на засідання комітетів на розгляд тих чи інших законодавчих ініціатив і бачу отакі стовпчики бумаги в кожного депутата на робочому місці в комітеті. На мій погляд це... буквально вчора в Комітеті з науки і освіти розглядався законопроект 7466 щодо колективного управління інтелектуальними правами. 750 сторінок тексту розпечатано було 40 разів як мінімум, і всім роздано. Це, я вважаю, що в цифровий вік це неприпустимо, все це має бути в електронному вигляді, і депутати мають працювати з електронними версіями документів.

Я вважаю, що та кількість бумаги, яка витрачається у Верховній Раді на роздрукування документів вона жахлива і, в першу чергу, має бути оптимізовано цей процес і робота саме з електронними версіями документів.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Мабуть тому, що інтелектуальну власність краще захищати на папері ніж електронно, точно ніхто не вкраде.

І, до речі, якщо говорити...

_____ . Є, до речі, вже така технологія, якщо хтось не знає, називається Blockchain, якщо її використовувати, то буде видно хто, що, коли поміняв в документі, розумієте. Я знаю випадки у Верховній Раді, коли там законопроект, який було прийнято, він трохи іншим виходив потім від юридичного чи якогось департаменту, які редакційні правки робить. То є Blockchain, він дозволить побачити, хто що поміняв в документі в ході доопрацювання. *(Шум у залі)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, але тут дійсно є проблема, ми зараз говоримо з паном Теплюком, по-перше, завтра хочуть голосувати цей законопроект, а тексту ще немає. Чи буде він завтра голосуватися, ми ще не знаємо. Дуже важливо, що треба ж депутатів всіх буде навчити. Але ідея з Blockchain, вона є дуже доброю, я хочу сказати.

Дякую.

Леонід Михайлович, ви будете?

ОШЕРОВ Л.М. Доброго дня! Леонід Ошеров, Українська асоціація операторів зв'язку "Телас". *(Шум у залі)*

Доброго дня! Я думаю, зараз всі мене чують. Керівник, Українська асоціація операторів зв'язку "Телас", Леонід Ошеров.

Що я хочу сказати, шановні народні депутати, шановний Олександр Іванович, я сьогодні, послухавши доклад товариша Сидоренка Олексія, зараз склалася така ситуація, високопрофесійна людина, голова комітету у нас

професіонал, склалася ситуація, що не можна зараз втратити час і не зробити це, треба просто робити вже, переходити від слів до справи. Я б порекомендував Олексію Сидоренко побувати, ну не побувати, а постійно бути на засіданнях Комітету Верховної Ради з питань інформатизації та зв'язку. Там завжди практично присутній голова Національного агентства електронного урядування, зараз також хочу сказати, що там професіонали підібрані нормальні, які розуміють цю справу. І треба нам всім разом робити. Розпочнемо з Верховної Ради. Я бачив документи 2015 року, Олександр Іванович, я думаю, що ви всі читали. Вже в 2015 році все це планувалося, робилося, завдання ставилося, але, я так розумію, що до кінця нічого не зроблено. Тому треба робити.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Не будете говорити лозунг своєї політичної партії, але потрібно робити.

Я погоджуюся і я звертаюсь зараз до секретаріату Верховної Ради. Чіткий план, ми з вами його зараз виписали, до речі, чіткий план. В наших рекомендаціях в кінці ми прописали, що в найстислі терміни додати ті зміни, про які ми проговорили, да, додати до цієї стратегії і затверджувати її. Тобто зміни, да, до стратегії. І я 21 квітня буду у офіційному відрядженні разом з делегацією Кабінету Міністрів України в Республіці Корея, яка є номер 1, номер 1 по цифровізації, по електронному парламенту, по всьому іншому.

На сьогоднішній зустрічі з паном Петром Боднарем і Головою Верховної Ради, ми обговорили також, що одним із завдань під час цього відрядження, це буде підготувати візит, майбутній візит Голови Верховної Ради десь восени до Кореї з точки зору взаємодією українського парламенту і парламенту Республіки Корея. Але до цього моменту було б дуже добре, щоб я поїхав вже з затвердженою стратегією, затвердженою стратегією. Чому це є дуже важливим? Тому що тоді можна розмовляти з людиною не тільки просто на взаємодію, а можливо, на якусь підтримку. І було б непогано, щоб

до наступного до візиту нашого спікера до Республіки Корея ми підготували вже і рішення якесь.

Тому цей план дій повинен бути дуже... Можливо, я говорю більше, бо я ще не став повноцінним політиком, мабуть, і не потрібно, а бути таким політиком яких дуже багато в нас є, але ще пам'ятаю дуже добре свій бізнес-досвід. Давайте ми, по результатах цих комітетських слухань ви зробите... Стратегія це добре, окей. Але план до кінця цього року, план на наступний рік, де буде прописано, що потрібно зробити, скільки то коштує. Тому що план без коштів, Олексій, ти абсолютно вірно сказав, що можна малювати все, що завгодно, але, якщо не буде на це коштів... Але питання знаходження коштів воно може бути не тільки... Так, ми прописали, ми прописали це в стратегії. Але кошти можуть бути не тільки з бюджету, дуже багато країн хочуть нам допомагати, але вони хочуть конкретно бачити стратегію, вони хочуть план дій, щоб це не було якась точкова допомога. Я не знаю, якщо я неправий, нехай наші партнери з Фонду Східного партнерства та USAID мене поправлять або шановний пан Джонатан Мерфі поправить мене. Нам готові допомагати, але наша проблема в тому, що ми як завжди не можемо сформулювати: а) що ми хочемо; б) хто за це відповідальний; і с) чи не закінчиться ця програма через півроку, чи через рік.

В чому проблема взагалі інноваційних та ІТ-рішень? Тому що інновації, цифровізація та ІТ-проекти вони не можуть бути обмеженим одним роком, це мінімум завжди три роки. В нас же, як одна людина з бізнесу, це не мої слова, це його слова, він колись сказав, чому в Україні на рівні держави дуже повільно проходять ІТ або інноваційні проекти? Тому що життя цифрового проекту набагато більше ніж життя середньостатистичного чиновника в Україні, і кожен чиновник хоче щось дуже швидко, не дивиться... Оце є проблема.

Тому нам потрібно до стратегії план дій з обрахунком, попереднім обрахунком. Я розумію, що потім потрібно проводити тендери, і виходити за пошуком фінансування таких проектів. Бо безкоштовно нічого не буває.

Бідність, безкоштовність, народжує корупцію. Цього не повинно бути. Тому план дій, підтримка. Можливо, наші партнери зможуть подивитися попередньо на цей план дій, і починаємо співпрацювати.

Ми з Олександром Риженком маємо дуже добрі стосунки з Єврокомісією і Європарламентом. Також ми готові будемо презентувати цей план на рівні європейської спільноти, але його потрібно зробити та презентувати.

Сьогодні на нашій зустрічі з Андрієм Володимировичем, він завірив, що він дуже швидко підпише той план зі змінами, який ми сьогодні внесемо. Не сьогодні, да? І потрібно працювати.

Шановні колеги, хто хоче висловитися по результатах таких доповідей. Я розумію, що вони, можливо, там якісь нудні і не такі там веселі, але, на жаль, завжди початок, він є такий нудний. Тобто, коли ти прописуєш процеси, спочатку про щось говориш, то воно так, можливо, не дуже цікаво. Але це потрібно робити. Кожен проект з цього починається.

Піднімайте руки, я з задоволенням буду надавати слово. В кого є якісь пропозиції, запитання, можливо, доповнення? Прошу. Тільки я прошу називатися, тому що не всі один одного знають.

ЗЕЛІВ'ЯНСЬКИЙ О. Доброго дня. Мене звать Олексій Зелів'янський, я Координатор компоненту "Електронні послуги", програма міжнародної технічної допомоги EGAP Фонд Східної Європи. У мене більш такі технічні пропозиції по першій доповіді "Стан запровадження інформаційних технологій у Верховній Раді України". Там говорили два моменти.

По-перше, що до того що у ЦОД Верховної Ради використовуються технології віртуалізації, віртуальних серверів. І для робочих місць депутатів і користувачів можна було б використовувати, є така технологія "віртуальні робочі столи". Це забезпечить здешевлення обслуговування, легше обслуговувати, легше адмініструвати і не потрібно придбати комп'ютери.

Придбається обладнання, яке не містить жорстких дисків, процесорів і при цьому забезпечується належна робота людей.

А друга пропозиція стосується того, що використання ID-карток для голосування. ID-картка має містити електронний цифровий підпис і можна було б в тому числі використовувати електронний цифровий підпис, як тут казали, технологія Blockchain для забезпечення контролю цілісності документу. Наприклад, голосується за законопроект, після голосування запитувати пароль для ключа ЕЦП, накладається цифровий підпис людини, яка голосувала. Таким чином, по-перше, забезпечується те, що не можна проголосувати за когось іншого, по-друге, те, що не можна змінити сам документ, тобто на проголосований документ накладається ЕЦП.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Технічно це вірно, але, на жаль, після того ж будуть редакційна вичитка ще, там є деякі ...

Можливо, Михайло Олексійович?

ТЕПЛЮК М.О. Перш за все, на мій погляд, тема надзвичайно цікава, корисна, і вона заслуговує мабуть ще вищого рівня дискусії на парламентських слуханнях. Тому що аналіз змісту рекомендацій свідчить про те, що комітет спробував торкнутися і іншого рівня постановки завдань, ніж це рівня комітету. Це в принципі об'єктивний процес і, я думаю, треба думати і над більш вищим рівнем обговорення цих, надзвичайно важливих, питань.

Що стосується тих реплік, які були і з боку нашого шановного Олександра Івановича, переписуть юристи, я думаю, що нам треба було б подумати в контексті, от говорив Олексій Олексійович, щодо низки законопроектів, які розроблені в тому числі з орієнтації на запровадження технологій нових. Так от серед іншого, ми повинні подумати про запровадження нової форми реалізації права законодавчої ініціативи, законодавча пропозиція, нинішні форми реалізації - це, перш за все,

законопроектна, базова, вона не дозволяє депутату запропонувати ідею, довкола якої могли б проводитися, в тому числі з використанням сучасних технологій, дискусій і обговорення концепцій і реалізації тих чи інших ідей народних депутатів України. Ми зразу беремо і реєструємо законопроекти, які дуже часто є концептуально недосконалыми. Вони не є результатом аналізу емпіричного матеріалу, аналізу стану моніторингу реалізації законів. І вони штучно, дуже часто, з'являються.

Представники громадськості говорили про необхідність залучення на засідання комітетів професійних людей – це питання значно ширше, питання професійного обговорення законопроектів, які обговорені і на концептуальному рівні, і на технологічному рівні.

Я не хочу забирати часу, можна ще години півтори-дві говорити, але глибоко переконаний, що ті рекомендації, які є їх ще можна редакційно удосконалювати, але вони потрібні, тому що в 1996 році я був одним із причетним до тих людей, які просували електронну реєстрацію законопроектів. Тоді була це диковинка, нині ми без цього просто не можемо жити, ми пройшли багато шляху, але ми бачимо нові завдання і нові можливості електронних технологій. Від так хотілось би, щоб ті думки, які висловлені були не залишились на папері.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Михайло Олексійович, я прошу вас надайте тоді пропозиції до секретаріату і щоб ми просто фіналізували все це.

Я повністю підтримую вас, але от ідея з тим, щоб цифровим підписом там чи на Blockchain там закривати голосування і щоб потім нічого не змінювалось. Вона це ідея гарна, але потім ще і редакційні правки і все ... Але тут потрібно працювати, мені ця ідея подобається, питання як все це зреалізувати?

Ви знаєте, яка у мене є пропозиція, ми там говоримо про реформу комітетів, їх там повинно бути 20, чи не 20. Я пропоную у наступному

скликанні, по-перше, комітет наш назвати Комітет з питань інновацій, цифровізації та майбутнього, так як це в інших називається і об'єднати його з регламентним.

Ми автоматично вирішимо питання тих законів, які застрягли там в Регламентному комітеті. А ту частину регламенту, який там правовий, віддати там в Комітет з правових питань. А от Регламентом Верховної Ради тут займатися.

Спочатку пан (Не чути)

..... . Добрий день! Панове, я хочу звернути увагу на питання авторського права на інформацію, яка розміщена на порталі Верховної Ради. Зрозуміло, що закони є вільними для поширення, зрозуміло, що законопроекти це є авторська власність авторів законопроектів. А оте, що стосується новин, те, що стосується анонсів, стосовно біографій членів парламенту, на жаль, ця інформація не вільна. Я хочу привітати зусилля Президента. Сьогодні сайт Президента, сьогодні сайт Кабінету Міністрів, сьогодні сайт Агентства з електронного урядування, тут присутній пан Риженко, уже містять інформацію про те, що звідти можна брати, інформація там поширюється на умовах ліцензій Creative Commons, яка дозволяє вільне поширення за умови зазначення авторства. Тому є пропозиція, щоби на сайті Верховної Ради інформація, яка стосується розділів "новини", розділів "членів парламенту" інформація, інформація про комітети, також поширювалася на умовах цієї вільної ліцензії. Це достатньо одного рядочка поставити там в підвал, і все буде працювати.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Це дуже слухна пропозиція, до речі. І це реально слухна пропозиція. Тому я пропоную взяти її... Воно немає відношення до наших напрямку, але я вам дуже дякую, тому що, ну, це потрібно зробити.

_____ . І не коштує ні копійки.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Все коштує. Дякую вам дуже.

_____ . Дякую дуже. Я те ж хочу зараз погодитися з вами, пан Олександр, Головою комітету, тому що я не в плані того, щоб об'єднувати з Регламентним комітетом, але сьогодні дуже багато звучало питань на переоснащення, на техніку і дуже багато питань стосовно матеріально-технічного забезпечення, кошторису Верховної Ради саме вирішується на рівні Регламентного комітету і дуже багато треба проводити додаткових консультацій на рівні голів комітетів, щоби такі рішення були ухвалені. Зміни до кошторису - складна річ. Але дуже важливо... Я почув Михайла Олексійовича виступ. Бачте, що ось запровадження дискусії навколо інновацій, нових технологій електронного парламенту викликають дуже багато важливих, я б не сказав побічних, а дуже паралельних питань. Знов же ж законодавча ініціатива. Михайло Олексійович щойно підтвердив одну з ідей... Я дуже щасливий, що ми так дуже тісно і ефективно, і якісно співпрацюємо з Головним юридичним управлінням з приводу законодавчих пропозицій, взагалі перегляду цього законотворчого процесу. Законотворчого, не законодавчого. Законотворчий процес залишиться на рівні Регламенту – те, що Верховною Радою... ніхто ніколи не забере, тому що це Конституція, це основа основ. А законотворчий процес – коли навіть громадяни сьогодні фактично мають право законодавчої ініціативи. Спитається, в який спосіб? Петиції. Електронні петиції. Але я думаю, що тут, можливо, і комітет теж поставить питання щодо, ну додаткове... я не знаю, не регулювання, не те слово. Нам треба все ж таки спрямувати петиції до Верховної Ради в певне русло, певні вимоги поставити, щоб вони стосувалися повноважень і функцій парламенту, в першу чергу. В першу чергу. І, насправді, тоді я думаю, що це буде викликом для громадянського

суспільства – зібрати ті всі 25 тисяч підписів на підтримку тої чи іншої законодавчої пропозиції.

Ми колись на Конституційній асамблеї, конституційній комісії обговорювали це. 100 тисяч. Ні, сьогодні громадяни, 25 тисяч громадян можуть ініціювати законопроект. Але про це треба говорити. Так само, якщо до законодавчої пропозиції, вплоть до того, що це має бути інтерфейс, приватний кабінет народного депутата України, де він може власноруч заповнити і зааттачити дуже короткий документ – концепцію, концепцію законопроекту, котру обговоритиме громадськість в режимі будь-якому. І властиво ці інструменти дають нам цю можливість. Тому ще раз кажу, з точки зору, знаєте, ось майбутнього, комітету майбутнього, може комітет майбутнього і мрій. Тому що ми сьогодні багато мріємо, але це вже дуже багато речей, котрі реалізовані. Треба просто додати йому життя, що я говорив. Я не заперечував того, що обговорення законопроектів не працює, воно працює, але це п'ять комітетів, це минуло цілий рік наших ось таких розмов з керівниками секретаріатів комітетів для того, щоби вони... ну і звичайно ініціативи пана Сидоренка, котрий постійно пропонує плече, технічне плече для того, щоб це стало можливим. Але навіть це не є завданням, тому що комітети сьогодні бояться, секретаріати комітетів, що це буде додаткове навантаження. Що? Агрегується таблиця порівняльна. Є можливість для її подальшого опрацювання: додатковий інструмент, додатковий механізм, додаткова інформація. Самі народні депутати України мають бути сьогодні ще більше зацікавлені в тому, щоб легітимізувати обговорення. Легітимність. А знаєте, Хабермас сказав, що рішення буває... набуває більшої легітимності тоді, чим більше людей взяло участь в обговоренні цього рішення.

Я розумію, що ніхто ніколи не збирається, і електронний парламент не підмінить представницького і законодавчого інституту, але чим більше громадян такими ресурсами сьогодні можна буде задіяти це тільки на посилення, на покращання, на підвищення легітимності. Ну а як

результат... Знаєте, за що ми всі боремося разом? Це ж довіра до нас, до парламенту і до рішень парламенту, законодавчих рішень. Ну а з приводу технічного забезпечення... повернуся до першої і регламентного комітету... наскільки я розумію, Олексій Олексійович, я думаю, що народний депутат України своїм приватним, навіть, девайсом за певних домовленостей з комп'ютеризованими системами може працювати в режимі електронного комітету.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ну я чекаю.

Я це на робочій групі ми домовилися, що я там, по-моєму, дав два тижні голові нашого секретаріату і Олексію. Тиждень вже пройшов. Я чекаю конкретного рішення по нашому комітету. Побачимо. Це буде такий перший крок.

Ну а от дуже... на жаль, ми всі ці ініціативи, ми знову стикаємося з тим, що нам потрібно змінювати багато законів. Оце є проблема. Тому звичайно, от я б в рекомендаціях наших комітетських слухань би прописав, що повинна...

Стратегія цифровізації, відкритості українського парламенту повинна бути часткою стратегії взагалі реформування українського парламенту, де б чітко були прописані необхідні законодавчі зміни для того, щоб це запрацювало.

Тому що, те з чого я почав, що навіть зараз для того, щоб проводити он-лайн трансляцію комітету потрібно, щоб кожного разу члени комітету за це проголосували і був кворум. Тобто навіть тут ми обмежені, на жаль, тому я підтримую Олексій Олексійович, вашу ініціативу і Михайла Олексійовича, я підтримую. Давайте ми зараз, Олександр Георгійович, я даю вам доручення, зберіть ці законопроекти, давайте ми їх продивимося всі разом, переговоримо з депутатами з інших там комітетів, фракцій і, можливо, ми зараз якось це зареєструємо як об'єднана законодавча ініціатива багатьох

народних депутатів. Я думаю, що за підтримки Головного юридичного управління, ми можемо цей базис закласти. А що таке є зміни до законопроектів – це ті адміністративні заходи, які ми повинні зробити.

Цифровізація – це не легко в українському парламенті, на жаль. До речі, знаєте, я на засіданнях Кабінету Міністрів дуже часто чую, що, та ми б тут щось дорегулювали, ми б щось зробили, але це потрібно зміни в законі, а у нас, скільки там, тисяч 5 чи 6 законопроектів?

_____. *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Всіх там?

_____. *(Не чути)*

... близько здається, 700 ...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тобто, практично, 6,5 тисяч законопроектів – це такий законодавчий спам в нашому парламенті. Я думаю, перша реформа, яку ми повинні зробити це взяти ці 6,5 тисяч, тисяч 6 з них викинути, тому що це одне речення зміна, одна кома, тобто народні депутати приймають участь в олімпійських іграх, хто більше зареєстрував законопроектів, це віднімає величезний час. Тому навіть, якщо ми зараз з вами зареєструємо ці законодавчі ініціативи, в кращому випадку, пам'ять про них залишиться для наступної каденції, це потрібно також розуміти, але це потрібно робити.

Тому я дякую вам, Михайло Олексійович, Олексій Олексійович, за ідею, це потрібно робити, а, Олександр Георгійович, вам доручення це зробити.

_____. Олександр Іванович, дякую.

В процесі підготовки до сьогоднішніх слухань ми працювали з колегами, в тому числі, з регламентного комітету, я мав розмову і з Марією

Василівною, і зрештою колег, фактично по головному з цих законопроектів, які назвав сьогодні Олексій Олексійович, це 3207, він абсолютно готовий до розгляду в другому читанні, таблиця розглянута, подана на Верховну Раду і потрібна лише політична воля для його внесення до розкладу засідань на якийсь тиждень. Це питання можна підняти на Погоджувальній раді депутатських фракцій і звернутися листом до Голови Верховної Ради.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Давайте, я цю інформацію вже знаю, я так розумію, що сьогодні наради у Парубія не буде з комітетами? Буде сьогодні нарада? О 18:30 нарада буде, добре, я тоді сьогодні зможу озвучити вже прямо на цій нараді, папери у мене є. І ми сьогодні якраз з Андрієм Володимировичем проговоримо це питання.

Шановні колеги, хто ще бажає? Так, представник Держспецзв'язку, прошу вас.

БОНДАРЕНКО О.О. ... за можливість висловитися. Бондаренко Олег Олександрович, Департамент державного контролю адміністрації Держспецзв'язку. Послухавши доповіді всіх учасників сьогоднішнього засідання, можна дійти до висновку до того, що цифровізація і простору України, і простору Верховної Ради, вона буде розвиватися дуже швидко, сподіваюся, і послуги, які будуть надаватися громадянам, а також депутатам в рамках роботи цих ІТ-систем, будуть розвиватися і впроваджуватися з кожним роком все швидше і швидше. Певним чином робота адміністрації Держспецзв'язку має консервативний до розвитку ІТ-систем, напрямок діяльності – це захист інформації і це те, що певним чином стримує розвиток ІТ-технологій. Але на етапі запровадження системи ІТ-урядування, системи ІТ-комунікацій Верховної Ради, треба знайти баланс між послугами і системами захисту інформації. Відпрацювати такий профіль захисту інформації, який дозволить працювати вільно, прозоро, впевнено, але

забезпечить належний рівень захисту даних, які будуть опрацьовуватися у відкритому просторі.

Дуже важливо при переході від ІТ-стратегій в технічних завданнях на розробку ІТ-систем і в технічних проектах, в техноробочих проектах передбачити всі заходи із захисту інформації, які забезпечать доступність, спостережність, цілісність інформації. Всі учасники сьогоднішньої наради тим чи іншим чином питання захисту інформації обговорювали, це і електронний цифровий підпис, і питання ідентифікації, тому це треба теж врахувати на етапі проектування і забезпечити планове впровадження систем захисту в системи обробки даних.

І дякую за цей вислів, який ви, Олександр Іванович, сказали, чим більше відкритості, тим більше закритості, він дуже сьогодні актуальний. І ми зі свого боку, адміністрація Держспецзв'язку має можливість проводити сьогодні сучасні, як это называют, краш-тести, тести на проникнення, оцінки вразливості систем, і ми будемо раді і горді допомогти вам в питаннях створення сучасних систем захисту інформації.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам. Дякую за співпрацю. Дякую за пропозиції.

Шановні колеги, чи є бажання ще в когось виступити, чи можемо вже... Я, пане Петро, можливо вам 2-3 хвилини в результатах цієї дискусії, і будемо переходити до закриття.

БОНДАР П.О. Я так, підсумовуючи, теж хотів б відзначити, що для Апарату особливо важливо є консолідована думка всіх. Тут, напевне, зібралися і ключові громадські організації, які беруть участь, і донорські наші організації ймовірні, і з виконавчої влади - міністерства відповідні, і насамперед, що найважливіше, це профільний комітет і думка депутатів. Все це ми зараз доопрацюємо, зведемо в один документ, і я особисто дуже

зацікавлений в тому, щоб ми максимально швидкими темпами впровадили всі наші напрацювання, всі наші бажання. Ми доопрацюємо зараз стратегію, пропишемо детальний план до кінця наступного року, до кінця 2019-го, і будемо найактивнішим способом шукати і фінансування, і способи їх впровадження. Я вважаю це засідання комітету надзвичайно продуктивним і цінним для себе.

Дякую вам особисто і всім присутнім за участь і вклад.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, шановний Петро Олегович.

Шановні колеги, я дуже дякую за фахову дискусію. Я дуже вдячний за деякі ідеї, ініціативи, які ми можемо додати. Ще раз хочу подякувати нашим партнерам. Я буду сподіватися, що і в подальшому ми зможемо розраховувати на вашу підтримку. Наш комітет завжди відкритий, ми готові допомагати і секретаріату, і разом працювати.

Дякую всім. Я хочу побажати секретаріату плідної роботи, бо нагадую, що ви якнайшвидше повинні зараз погодити з нами ці рекомендації для того, щоб, можливо, вже завтра ми на комітеті могли проголосувати. Якщо у нас завтра буде позачерговий комітет, або на наступному тижні. Тобто проголосувати, затвердити все це, і для того, щоб найближчим часом наш спікер міг підписати цю стратегію, ми могли вже працювати.

Ще раз всім дякую, гарного всім вечора і плідної праці.